V úpravě zvláštního řízení o soudním prodeji zástavy se zřetelně preferuje zájem jednoho účastníka tím, že se námitky druhého přehlížejí. Právo na spravedlivý proces tím může být, podle našeho názoru, vážně dotčeno.

Věc totiž není bez praktických dopadů. Je sice pravda, že faktickému prodeji zástavy se nakonec zástavní dlužník může návrhem na zastavení výkonu rozhodnutí ubránit. Jde však také o čas a hlavně o náklady řízení. V daném případě dovolací soud zamítl dovolání zástavního dlužníka a přiznal náhradu nákladů zástavnímu věřiteli podle § 142 odst. 1 o. s. ř., protože „zástavní věřitel měl ve věci plný úspěch". Zástavnímu dlužníkovi uložil, aby mu tyto náklady nahradil. To považujeme za zcela nesprávné. Podle našeho názoru zde nelze § 142 o. s. ř. vůbec použít, nejde totiž o sporné řízení, nýbrž o zvláštní řízení povahy nesporné či (teoreticky dost pochybně) smíšené. O „úspěchu ve věci" zde nelze hovořit, bylo-li v řízení podlehnuvšímu účastníku zabráněno, aby spor vůbec vedl.

Myslíme si, že soudy měly možnost celou podivnou koncepci „řízení o soudním prodeji zástavy" svým rozhodováním poněkud korigovat. Citovaným rozhodnutím však prokázaly, že tak učinit nemíní. Zdá se, že si ani nepoložily otázku, zda právní úprava řízení, požadující od soudu, aby k námitkám dlužníka nehleděl, není zneužitím soudní moci ze strany orgánů legislativních i výkonných.

III.

Přemýšlení nad jedním rozhodnutím nás vede závěrem ještě k otázce vztahu nalézacího a vykonávacího (exekučního) řízení. Teoreticky je věc podle našeho názoru jasná. Práva a povinnosti účastníků mají být přesně určeny v řízení nalézacím, v něm má být právo „nalezeno" a přesně a jasně v rozhodnutí vyjádřeno (nemusí jít vždy jen o rozhodnutí soudní, ale mohou jím být i „nalézací" rozhodnutí jiných orgánů, popř. i jiné právní akty, jestliže jsou zákonem za exekuční titul prohlášeny).

Řízení vykonávací slouží nucenému uskutečňování toho, co bylo v nalézacím řízení jako subjektivní právo a subjektivní povinnost nalezeno a vysloveno. Vykonávací řízení neslouží v žádném případě dalšímu přezkoumávání správnosti titulu. Funkcí vykonávacího řízení není napravování příp. chyb a omylů nalézacího řízení, tomu slouží systém opravných prostředků. Vlastností právního procesu z povahy věci musí být, že vyčerpáním opravných prostředků veškeré přezkumy končí. Proto také může být nařizování výkonu ryze formálním procesem.

Spory mezi účastníky vykonávacího řízení (tzv. incidenční spory) se ovšem vyskytují, a to zejména proto, že se situace po vydání exekučního titulu dále může změnit.[3)]

Dlužník je například odsouzen zaplatit a po vydání odsuzujícího rozsudku splní. Tím právo zaniklo, a pokud by přesto byl veden výkon rozhodnutí, soud výkon rozhodnutí k námitce povinného zastaví. To je v pořádku.

Různé incidenční spory se řeší buď zvlášť ve sporném řízení nalézacím (tak např. spor o vyloučení věci z výkonu, k tzv. žalobě vylučovací, excindační), anebo – podle platné zákonné úpravy – v rámci vykonávacího řízení [např. spor opoziční – nyní návrh na zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. g), nebo spor impugnační – nyní návrh na zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. h)].

V čem je tedy problém, jestliže Nejvyšší soud odkazuje zástavního dlužníka, aby své věcné námitky uplatnil až ve vykonávacím řízení? Problém je právě v tom, že v nalézacím řízení nebylo vyřešeno to, co v něm vyřešeno být má, totiž právní stav ke dni vydání rozhodnutí. Ve vykonávacím řízení již nemají být řešeny spory o právo nastalé před vydáním titulu (ty přece vyřeší nalézací soud), nýbrž případné spory nastalé až po jeho vydání.

Toto pravidlo bylo již jednou zákonem prolomeno (stalo se tak jednou z novel o. s. ř.) ve prospěch rozsudku pro zmeškání. Podle § 268 odst. 1 písm. g) soud výkon zastaví, jestliže po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané. Je-li však titulem rozsudek pro zmeškání, zastaví soud výkon i tehdy, jestliže právo zaniklo před vydáním rozsudku pro zmeškání. To je teoreticky pochybené, jde vlastně o přezkum titulu a novela byla svého času kritizována. Není žádného důvodu v podobných výjimkách pokračovat. Proč? Protože spor o to, zda právo zaniklo (v našem případě, zda zanikla zajištěná pohledávka a s ní i zástavní právo), může být skutkově i právně komplikovaným sporem, který vyžaduje skutečné vedení sporu, a nikoli jen řešení jaksi mimochodem, v rámci vykonávacího procesu. Vykonávací proces není pro takové rozhodování uzpůsoben.

Na různá rizika řešení incidenčních sporů v rámci vykonávacího řízení upozorňoval vynikající znalec civilního procesu Josef Fiala[4)] v době, která ještě (nepochybně vlivem silných právních tradic) meritorní rozhodování z nalézacího do vykonávacího řízení nepřenášela, a kdy tedy byly tyto spory výlučně vyvolávány skutečnostmi nastalými po vydání exekučního titulu. Tenkrát šlo spíše o otázku, zda incidenční spory řešit v samostatném nalézacím řízení, anebo v rámci vykonávacího řízení. Fiala se přikláněl k prvému řešení. Upozorňoval na to, kterých procesních institutů jsou účastníci – při řešení meritorních sporů v rámci vykonávacího řízení – zbaveni ve srovnání s řízením nalézacím. A to platí dodnes.

[3)] Incidenční spory vznikají též pro vady samotného vykonávacího řízení, to však zde není předmětem našeho zájmu.

[4)] Fiala, J.: Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (exekuční spory). AUC – Iuridica, 1972, str. 36 an.

Za nejzávažnější lze asi považovat nemožnost uzavření soudního smíru, omezení dalších dispozičních úkonů, nemožnost změn v osobách účastníků, nemožnost vedlejšího účastenství, nemožnost prominutí zmeškání lhůty, omezení mimořádných opravných prostředků atd. Z dnešního pohledu můžeme jen přidat, že zákon neukládá soudci, aby při rozhodování meritorních otázek ve vykonávacím řízení nařídil jednání (může je sice podle § 253 nařídit, ale zákonnou povinnost nemá). Tak by se dokonce mohlo stát, že soudy budou postupně rozhodovat bez jednání jak při nařízení prodeje zástavy, tak při výkonu rozhodnutí a nakonec rozhodnou bez jednání i o návrhu povinného, aby byl výkon zastaven proto, že zajištěná pohledávka, resp. zástavní právo zaniklo. Bylo by smutné, kdyby nápravu měl sjednat z pohledu práva na spravedlivý proces až Ústavní soud.

Zvolenou úpravu zvláštního řízení, včetně její soudní interpretace, považujeme za principiálně nesprávnou, protože poškozuje účastníky, resp. jednoho z nich. Spory nemají být přenášeny z nalézacího do vykonávacího řízení, každé z těchto stádií procesu má svůj účel a tomu odpovídající procesní instituty. Zástavní věřitel i zástavní dlužník mají právo na spravedlivý proces se všemi jeho atributy a má se jim takového procesu dostat, navrhne-li to kterýkoli z nich.

Veřejná listina a její použití v mezinárodním a evropském právu

Část I.

Pojem veřejné listiny

RADKA CHLEBCOVÁ

JUDr. Radka Chlebcová, doktorantka na katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

S listinami majícími povahu veřejných listin přichází každý z nás denně do kontaktu. Zákonodárce nám poskytl pouze vágní definici tohoto institutu orientovanou spíše na účinky veřejných listin než na jejich podstatu. S přibývajícím počtem přeshraničních sporů se zvyšuje i počet případů, kdy je nutno použít veřejnou listinu mimo stát jejího původu. Je jistě žádoucí, aby si veřejná litina i v těchto případech zachovala svůj charakter a účastník mohl plně využít jejích účinků. Následující série článků se bude věnovat problematice veřejných listin a jejich použití v mezinárodním prostředí. První část se zaměří na pojem veřejné listiny, druhá pak na podmínky jejího použití mimo stát původu a v poslední se bude zabývat otázkou vykonatelnosti veřejných listin, především v rámci Evropské unie.

1. Úvod

Institut veřejné listiny je v dnešní době upravován třemi prameny práva – právem národním, právem Evropské unie a právem mezinárodním. V první části pojednání o veřejné listině bude analyzován pojem veřejné listiny v národním právu. Nesmíme však zapomenout, že jak normy práva ES, tak i mezinárodní smlouvy často obsahují vlastní definici veřejné listiny, nebo minimálně omezují rozsah své působnosti pouze na některé veřejné listiny.

Pojem veřejné listiny je v českém právním řádu běžně používán. Odkazují na něj mimo jiné předpisy práva občanského, správního i trestního. Ačkoli by se dalo očekávat, že tento pojem bude jednotně a jasně definován, český právní řád neposkytuje obecnou definici veřejné listiny použitelnou v rámci celého právního řádu. Definice veřejné listiny je obsažena jednak v občanském soudním řádu[1)] a jednak ve správním řádu.[2)] Vlastní definici veřejné listiny obsahoval i návrh nového trestního zákoníku, který však nebyl schválen.

Veřejná listina má na rozdíl od listiny soukromé zcela specifické vlastnosti a účinky. Jedná se o listiny nadané **veřejnou vírou** co do autentičnosti a obsahu, a proto je s nimi spojen vysoký stupeň právní jistoty. Pojem „veřejná víra" se v souvislosti s veřejnými listinami objevuje poměrně často. Její podstatou je předpoklad nejširší společnosti, všech státních

[1)] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

[2)] Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

i samosprávných orgánů v pravost listiny a správnost jejího obsahu. Důsledkem nadání listiny veřejnou vírou je pak to, že se nejen v rámci probíhajících soudních a správních řízení, ale vůbec v praxi státních a jiných veřejných orgánů vychází ze správnosti těchto listin a to až do okamžiku, než se prokáže opak. Nedokazuje se tedy správnost, ale naopak jejich nesprávnost.[3)]

Zjednodušeně by se dalo říci, že základní rozdíl mezi veřejnou a soukromou listinou je v jejich procesním postavení – tedy v důkazní síle. Veřejná listina, o jejíž pravosti a správnosti nevznikly v řízení pochybnosti, může být zbavena své důkazní síly jen tím, že účastník tvrdí skutečnosti a nabídne o nich dostatečně přesvědčivé důkazy, čímž prokáže její nepravdivost (nesprávnost). Účastník řízení zpochybňující veřejnou listinu musí unést důkazní břemeno a své tvrzení prokázat. Naproti tomu u soukromé listiny postačí formální popření správnosti druhým účastníkem. Poté nastupuje bez dalšího důkazní povinnost a důkazní břemeno účastníka předkládajícího veřejnou listinu a tvrdícího skutečnosti, jež měly být prokázány soukromou listinou.[4)] Od právní jistoty a víry ve správnost obsahu veřejné listiny se pak odvíjí další vlastnost veřejné listiny – vykonatelnosti.

2. Definice

Vzhledem ke zmíněnému charakteru veřejné listiny je nutné si uvědomit, které listiny mohou být jako veřejné označeny a které nikoli.

Dle ustanovení § 134 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) se za veřejné listiny považují: „Listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné. Ve všech případech listina potvrzuje, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.“

Správní řád (dále jen „správ. ř.“) obsahuje ve svém § 53 odst. 3 vlastní definici veřejné listiny, která se od citované v jednom ohledu odlišuje. Za veřejné jsou ve správním řízení považovány: „Listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány nebo **orgány územních samosprávných celků** v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními zákony prohlášeny za veřejné. Tyto listiny opětovně potvrzují, že jde o prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li prokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.“

2.1 Výklad pojmů použitých v definicích

2.1.1 Původ veřejné listiny (pojem státního orgánu)

V souladu s požadavky obou definic pochází veřejné listiny *a priori* od státních orgánů, tedy od orgánů moci zákonodárné, výkonné či soudní. S vymezením státních orgánů moci zákonodárné a soudní nevzniknou díky definici v Ústavě větší potíže.[5)] Pokud však jde o moc výkonnou, je za projev její realizace ve státě považována tzv. správa veřejných záležitostí, neboli veřejná správa, která se člení do dvou základních větví: na státní správu a samosprávu.[5)] **Státní správa** se pak z hlediska subjektů, jež ji na základě zákona vykonávají, dělí na **státní správu přímou**, prováděnou bezprostředně orgány států, a na **státní správu nepřímou,** vykonávanou v přenesené působnosti veřejnoprávními korporacemi (obce, kraje) nebo jejíž výkon byl na základě zákona a v souladu s ním svěřen (propůjčen) soukromé právnické nebo fyzické osobě (např. osoby působící jako lesní či vodní stráž). **Samospráva** je však vykonávána **subjekty odlišnými od státu**, tzv. veřejnoprávními korporacemi – ať už na **místní** úrovni, nebo v souvislosti s výkonem jistého specifického „svobodného“ povolání (**profesní** komory).

Při vymezení pojmu státního orgánu musíme respektovat naznačenou hranici mezi státní správou (vykonávanou státními orgány) a samosprávou, kterou již vykonávají nestátní subjekty. Za státní orgán tak můžeme v souladu s Ústavou považovat Poslaneckou sněmovnu a Senát (moc zákonodárná), Ústavní soud a všechny soudy tvořící soustavu soudů obecných (moc soudní) a dále i orgány moci výkonné vykonávající přímou či nepřímou státní správu. Jednalo by se o prezidenta republiky, vládu ČR a dále i jednotlivá ministerstva a **jiné správní úřady**. Bližší specifikaci jiných správních úřadů, či alespoň vodítko pro jejich určení, však již Ústava neposkytuje. Dle teorie správního práva spadají do skupiny jiných správních úřadů tzv. další ústřední orgány státní správy,[7)] specializované orgány státní správy,[8)] veřejnoprávní korporace a jejich orgány působící v přenesené působnosti.[9)]

Naznačená hranice mezi státní správou a samosprávou ukazuje, že rozsah obou definic je podstatně odlišný. Zatímco o. s. ř. považuje za veřejnou listinu toliko listinu vydanou státním orgánem, bude dle správního řádu za veřejnou listinu považována i listina vydaná orgánem územní samosprávy (nikoli však orgánem samosprávy profesní). Odlišnost definic vede ke vzniku následující situace: listina vyhotovená orgány územních samosprávných celků bude v řízení probíhajícím dle správního řádu považována za veřejnou, bude zde disponovat silnější důkazní mocí než listiny soukromé a její nepravost nebude muset prokazovat osoba nepravost či nesprávnost namítající. Pokud by však stejná listina (od stejného vystavitele) byla použita jako důkaz před soudem v řízení probíhajícím dle o. s. ř., nenaplňovala by definici použitou v § 134 o. s. ř. Soud by s ní tedy měl zacházet jako s listinou soukromou s plnými důsledky v oblasti prokazování její pravdivosti.

Vzniká tak situace, kdy se v právním prostředí ČR pohybují listiny „absolutně“ veřejné a vedle nich „relativně“ veřejné. „Absolutně“ veřejné jsou listiny vydané státními orgány. Spadají do rámce definice v o. s. ř. i správ. ř., a jsou tak nadané veřejnou vírou vždy – jak v rámci občanského, tak i správního řízení. Naproti tomu listiny vydané orgány samosprávných územních celků budou za veřejné považovány jen tehdy, bude-li se v řízení postupovat dle správ. ř. – proto označení „relativně“ veřejné.

Bylo by celkem logické předpokládat, že veřejnou listinou je každá listina nadaná veřejnou vírou, tedy vydaná jakýmkoli orgánem moci veřejné. Za veřejné by pak bylo možné označit listiny vydané jak státními, tak samosprávnými orgány, orgány profesní samosprávy nevyjímaje. Všechny ostatní listiny bychom museli považovat za soukromé. Zákonodárce byl ovšem jiného názoru a účinky veřejných listin přiznal v souladu s § 134 o. s. ř. a § 53 odst. 3 správ. ř. užší skupině listin. Navíc skupina veřejných listin dle o. s. ř. se, jak bylo ukázáno, liší od skupiny veřejných listin dle správ. ř. Dají se však listiny vydané orgány moci veřejné, jež nespadají do definice použité v o. s. ř. ani v správ. ř. skutečně považovat za soukromé? Například Advokátní komora je orgánem zájmové samosprávy. Dle § 40 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, vykonává Komora veřejnou správu na úseku advokacie. Listiny jí vydané jsou tedy jistě nadány veřejnou vírou, avšak nemají účinky veřejných listin dle o. s. ř. ani dle správ. ř.

Za této situace se jeví rozlišování listin do dvou základních skupin – na listiny veřejné a soukromé – nedostatečné. Skutečnému stavu by mnohem lépe odpovídalo členění na listiny veřejné v nejširším slova smyslu (nadané veřejnou mocí),[10)] poté na jejich podskupinu – listiny s účinky veřejných listin dle o. s. ř. či dle správ. ř. (předpoklad autenticity a správnosti, popřípadě jejich vykonatelnost) a konečně na listiny soukromé.[11)]

2.1.2 Další požadavky

Formulace definice veřejné listiny použitá v o. s. ř. i ve správ. ř. vzbuzuje dojem, že veřejnou listinou by mohla být jakákoli listina vydaná v rámci činnosti soudů, jiných státních orgánů, popřípadě orgánů územní samosprávy. Toto pojetí se však zdá být až příliš extenzivní. Listina by měla splňovat minimální formální a materiální předpoklady pro to, abychom ji mohli považovat za veřejnou. Pokud jde o materiální stránku, stanovuje sám zákon, že se musí jednat o „nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal“. S tímto souvisí i druhý minimální požadavek, který zákon výslovně nezmiňuje. Jedná se o formální podobu listiny. V tomto ohledu musí listina splňovat předpoklady jednotlivých zákonů kladené na formální stránku příslušné veřejné listiny a také z ní musí být na první pohled patrna její autenticita. Proto by měla být opatřena razítkem příslušného orgánu a podpisem osoby oprávněné jménem tohoto orgánu jednat. Nutnost splnění dalších, především formálních požadavků znamená, že za veřejnou listinu není možné považovat např. přehled projednávaných věcí vyvěšený před jednací místností u soudu.

Všechny orgány musí při vydání veřejné listiny jednat v rámci své pravomoci stanovené právními předpisy a při plnění jejich administrativně právní funkce. To znamená, že pokud orgán vystupoval jako subjekt občanskoprávního či obchodněprávního vztahu, tedy nikoli v nadřazeném postavení, ale např. při sjednávání smlouvy, nemají listiny jím vydané charakter veřejných listin.[12)] Překročí-li orgán při vydání listiny meze své pravomoci, nebude se jednat o listinu s účinky listiny veřejné. S největší pravděpodobností by se překročení pravomoci zjistilo až k námitce strany v řízení před soudem a strana by takové překročení pravomoci musela dokázat.

2.1.3 Listiny za veřejné prohlášené

Listina může získat veřejný charakter (být nadána veřejnou vírou) nejen díky svému vystaviteli, ale také

---

3) Voštová, L.: Nad problematikou ověřování veřejných listin ve vztahu k zahraničí. AD NOTAM, 2003, č. 6, str. 122 an.

4) Bureš, J. – Drápal, L. – Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. C. H. Beck, Praha 2001, str. 477.

5) Moc zákonodárná náleží dle čl. 15 Ústavy Parlamentu, tedy Poslanecké sněmovně a Senátu. Moc soudní vykonává jednak Ústavní soud (čl. 83 Ústavy) a dále i celá soustava soudů tvořená Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem, vrchními, krajskými a okresními soudy (čl. 91 Ústavy).

6) Průcha, P.: Správní právo. Doplněk, Brno 2004, str. 46.

7) Český statistický úřad, Český úřad zeměměřický a katastrální, Český báňský úřad, Úřad průmyslového vlastnictví, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, Správa státních hmotných rezerv, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Komise pro cenné papíry, Národní bezpečnostní úřad, Energetický regulační úřad, Úřad vlády ČR.

8) Jednalo by se např. o krajské veterinární správy, krajské hygienické stanice, krajské správy, okresní ředitelství a obvodní oddělení Policie ČR, zeměměřické a katastrální inspektoráty na území krajů a katastrální úřady, obvodní báňské správy, okresní správy sociálního zabezpečení, celní ředitelství a celní úřady, úřady práce, orgány specializovaných státních inspekcí (energetická, potravinářská, zemědělská, obchodní) apod.

9) Rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce, srov. zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

10) Z pojetí pojmu „veřejná listina“ v širším slova smyslu vychází i definice veřejné listiny obsažená v návrhu nového trestního zákoníku. Dle § 325 se veřejnou listinou rozumí listina vydaná soudem ČR, jiným orgánem moci veřejné (tedy jak státním, tak i samosprávným orgánem) a dále jiným subjektem k tomu pověřeným či zmocněným zvláštním právním předpisem v mezích jeho pravomoci.

11) Obdobný právní názor zastává i prof. Bělohlávek, A.: Veřejná listina v kontextu tuzemského a mezinárodního práva. Právní rozhledy, 2006, č. 8, str. 275 an.; či Ondruš, R. a kol.: Správní řád. Komentář. Linde, Praha 2003, str. 336 an.

12) Bureš, J. – Drápal, L. – Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. C. H. Beck, Praha 2001, str. 476.

díky tomu, že je za veřejnou specifickým způsobem prohlášena. Stejně jako v předchozím případě se zde liší formulace použitá v občanském soudním řádu a v novém správním řádu. Zatímco o. s. ř. hovoří o prohlášení listiny za veřejnou obsaženém ve „zvláštních předpisech", použil nový správní řád mnohem preciznější formulaci a požaduje prohlášení učiněné „zvláštním zákonem". Zvláštním předpisem by teoreticky mohla být téměř jakákoli norma: zákonný právní akt,[13] podzákonný právní akt[14] a dokonce i interní norma, jako jsou např. stanovy obchodních společenství, statuty právnických osob, organizační a jednací řády, stanovy sdružení fyzických a právnických osob apod.[15] Vzhledem k povaze veřejné listiny a jejím účinkům však je nepředstavitelné, aby o charakteru listiny a jejím nadání veřejnou vírou rozhodovaly soukromoprávní subjekty – například ustanovením vloženým do stanov. Nastíněný extenzivní výklad pojmu „zvláštní předpis" se příčí samotné podstatě veřejné listiny. Nadat listinu veřejnou vírou může jen k tomu oprávněný veřejnoprávní subjekt, a nikoli subjekt soukromý. Můžeme proto jen uvítat precizní formulaci použitou v novém správním řádu a v souladu s ním považovat za zvláštní právní předpis pouze zvláštní zákon.[16]

Na okraj je vhodné podotknout, že je-li vznikající právnické osobě zákonem uložena povinnost registrace v příslušných rejstřících, je pro její vznik nutný notářský zápis. Stanovy obchodních společností či jiných právnických osob[17] se tak stávají integrální součástí notářské listiny,[18] která je dle § 6 notářského řádu považována za veřejnou. Statuty jiných právnických osob (např. sdružení uzavřených dle § 20f an. občanského zákoníku) či organizační řády ve formě notářského zápisu vyhotoveny být nemusejí. Protože ani jiným zákonem za veřejné prohlášeny nejsou, jedná se toliko o soukromé listiny.

Za veřejnou listinu je zvláštním zákonem prohlášen např. cestovní doklad,[19] občanský průkaz,[20] vojenská knížka a povolávací rozkaz,[21] vysvědčení, diplomy o absolutoriu a výuční listy, jsou-li opatřeny státním znakem České republiky,[22] vysokoškolský diplom a dodatek k diplomu,[23] doklad o získání odborné kvalifikace vydaný příslušnými orgány členských států EU,[24] notářské zápisy a jejich stejnopisy, výpisy z notářských zápisů a listiny o ověření,[25] exekutorský zápis,[26] výpisy, opisy nebo kopie z katastrálního operátu, jakož i identifikace parcel,[27] živnostenský list, rozhodnutí o udělení koncese, koncesní listina,[28] výpis z informačních systémů veřejné správy,[29] matriční knihy, sbírky listin, matriční doklady, potvrzení o údajích zapsaných v matričních knihách, doslovné výpisy z nich a potvrzení vydaná úřadem s rozšířenou působností nebo krajským úřadem ze sbírky listin,[30] rejstříkový list, lodní deník, strojní deník, rádiový deník, kniha naloděných[31] a další.

Mnohé z uvedených listin jsou vydávány přímo státními orgány, a proto se zmínka o veřejném charakteru listiny může zdát nadbytečná. Vezme-li se však v úvahu vágní definici samotné veřejné listiny a především pojmu „státní orgán", přispívá výslovná připomínka specifického charakteru listiny k posílení právní jistoty občanů.

2.1.4 Nutnost výslovného prohlášení za veřejnou listinu

V souvislosti s „prohlášením listiny za veřejnou" je nutné zodpovědět otázku, zda toto prohlášení musí být učiněno **výslovně**. Veřejná listina je výjimečná díky své průkazní moci na straně jedné a dále díky možnosti její vykonatelnosti na straně druhé. Stejnými vlastnostmi však dle mého názoru disponuje např. i rozhodčí nález. Dle § 28 zákona o rozhodčím řízení[32] „nabývá rozhodčí nález, který nelze přezkoumat podle § 27, nebo u něhož marně uplynula lhůta k podání žádosti o přezkoumání podle § 27, dnem doručení **účinku pravomocného soudního rozhodnutí** a je soudně **vykonatelný**".

Ačkoli soudní rozhodnutí a veřejné listiny bývají společností vnímány jako dvě odlišné kategorie, je potřeba zdůraznit, že pravomocné rozhodnutí soudu není jinou kategorií, ale naopak podkategorií veřejných listin. Soudní rozhodnutí by se dalo označit za nejsilnější veřejnou listinu. Vedle běžných účinků je vybaveno celou řadou specifických účinků, jako je konečnost tohoto rozhodnutí, závaznost tohoto rozhodnutí minimálně pro účastníky řízení a pro všechny orgány,[33] překážka věci pravomocně rozhodnuté (*res iudicata*). Soudce i orgány jsou povinny přihlížet k takovému rozhodnutí z úřední povinnosti. Ačkoli jsou při posouzení předběžné otázky soudy vázány jen některými rozhodnutími,[34] a mohou tedy jiné otázky samostatně posoudit, bylo-li o předběžné otázce již vydáno příslušným orgánem rozhodnutí, soud z něho vychází. Takovým rozhodnutím vydaným příslušným orgánem by mohl být i rozhodčí nález.

Mohli bychom sice tvrdit, že zákonodárce myslel účinkem pravomocného soudního rozhodnutí jen vykonatelnost rozhodčího nálezu, a nikoli jeho důkazní moc, ale protože zákon o rozhodčím řízení vedle sebe výslovně zmiňuje jak účinek pravomocného rozhodnutí, tak i samotnou vykonatelnost, nemůže tento výklad neobstát. Rozhodčí nález má ze zákona stejnou povahu jako soudní rozhodnutí – veřejná listina a měl by být díky tomuto nepřímému prohlášení za veřejnou listinu také považován. K tomuto závěru přispívá i skutečnost, že se v řízení před rozhodci podléhá subsidiárně občanskému soudnímu řádu, který – nestanoví-li zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, něco jiného – se na řízení před rozhodci použije přiměřeně.

Podobná situace nastává také u doručenky. Výslovně za veřejnou listinu prohlášena není, zákon[35] však stanovuje, že údaje na doručence se považují za pravdivé, dokud není prokázán opak. V judikatuře se již v roce 1918 objevil názor, že: „Doručenka nebo doruční list, popř. jiný doklad o doručení písemnosti, v případě, kdy den doručení na sebe váže procesní účinky, má povahu veřejné listiny a údaje účastníkem v ní podepsané o dni doručení se pokládají za pravdivé, dokud není konkrétními skutečnostmi prokázán opak."[36] Podobně jako u rozhodčího nálezu se i zde dostáváme do situace, kdy listina sice není za veřejnou výslovně prohlášena, nicméně díky nepřímému prohlášení se její účinky od účinků veřejné listiny neliší a za veřejnou listinu by být považována měla.[37]

2.1.5 Kopie a ověřené kopie

Zcela specifickým problémem je uplatnění „veřejné víry", a tedy i presumpce pravosti a správnosti u kopií veřejných listin a u ověřených kopií veřejných listin. Veřejnou vírou je nadán pouze originál veřejné listiny, nikoli již její kopie. Bude-li kopie veřejné listiny opatřena ověřovací doložkou, bude situace mírně odlišná. Ověřovací doložka představuje prohlášení státního orgánu o shodě opisu nebo kopie s předloženou listinou. Sama kopie listiny či její opis tedy svůj soukromý charakter nezmění, ale jejich součástí se nově stane veřejná listina v podobě ověřovací doložky. Účinky veřejné listiny dle o. s. ř. nebo dle správ. ř. se však vztahují pouze k ověřovací doložce, nikoli k listině, jejíž je součástí.

3. Účinky veřejných listin

Již bylo zmíněno, že veřejná listina je nadána veřejnou vírou, a v důsledku toho disponuje specifickými vlastnostmi a účinky. Veřejné listiny jsou nadány vyšší důkazní silou. Uplatňuje se u nich vyvratitelná domněnka jejich pravosti a správnosti, která se zásadně nevztahuje na listiny soukromé. Otázkou pravosti na straně jedné a správnosti na straně druhé, jako nutných předpokladů pro úspěšné podání důkazu veřejnou listinou, se podrobně zabývá Josef Macur.[38] Dochází k závěru, že „pojem **pravost** listiny je spojen s její formální (vnější) důkazní silou, tedy s přesvědčením, že listina opravdu pochází od svého vystavitele. Je-li pravost listiny pouze formálně zpochybněna, soud tento úkon pomine, jako by nebyl učiněn, a listinu považuje nadále za pravou. Jestliže však objektivně vzniknou důvodné pochybnosti o pravosti veřejné listiny, soud je nejen na návrh strany, ale i bez tohoto návrhu povinen vyzvat vystavitele listiny, aby se k otázce pravosti listiny vyjádřil. Jestliže vyjádření tohoto orgánu neodstraní pochybnosti o pravosti konkrétní veřejné listiny, je procesní strana, která tuto listinu předkládá jako důkaz ve svůj prospěch, povinna podat plný důkaz pravosti listiny a nese v tomto směru důkazní břemeno. **Správnost** veřejné listiny je naopak spojena s její materiální důkazní silou, tedy předpokladem správnosti obsahu. Tyto listiny proto podávají plný důkaz toho, co je v nich úředně stanoveno, prohlášeno či osvědčeno. Pokud procesní strana správnost obsahu veřejné listiny proti ní použité popírá, musí své tvrzení sama přesvědčivě dokázat, což například u listin nabývajících právní moci (soudní a správní rozhodnutí) prakticky nepřichází do úvahy".[39]

U veřejných listin, které mají charakter osvědčení nebo potvrzení, je třeba hodnotit nejen pravost, ale i správnost (pravdivost) obsahu. Takovou veřejnou listinou by byl například notářský zápis osvědčující průběh valné hromady akciové společnosti. Naopak u veřejných listin obsahujících nařízení nebo prohlášení orgánu bude soud hodnotit toliko jejich pravost, nikoli však jejich obsahovou správnost. Příkladem této skupiny veřejných listin by bylo rozhodnutí soudu,

---

13) K primárním (zákonným) právním aktům patří Ústava, ústavní zákon, zákon a zákonné opatření. Srov. Harvánek, J. a kol.: Právní teorie. IURIDICA BRUNESIA, Brno 1995, str. 138.

14) Sekundární (podzákonné) právní akty jsou nařízení vlády, právní předpisy ministerstev, jiných správních úřadů, orgánů územní samosprávy. Srov. Harvánek, J. a kol.: Právní teorie. IURIDICA BRUNESIA, Brno 1995, str. 138.

15) Knapp, V.: Teorie práva. C. H. Beck, Praha 1995, str. 52.

16) Listinu by mohla za veřejnou prohlásit i mezinárodní smlouva. Protože mezinárodní smlouvy mají při splnění požadavků čl. 10 Ústavy aplikační přednost před zákonem, je snaha o jejich zařazení pod pojem „zvláštního předpisu" bezpředmětné.

17) Společenství vlastníků bytových a nebytových jednotek, Družstvo.

18) Srov. např. § 171 odst. 5 obchodního zákoníku: „Průběh ustavující valné hromady (akciové společnosti) se osvědčuje notářským zápisem, jehož přílohou je seznam upisovatelů, který obsahuje též jmenovitou hodnotu akcií upsaných každým z nich, jakož i výši splacené části emisního kursu jím upsaných akcií a seznam zvolených členů orgánů společnosti. O rozhodnutí ustavující valné hromady o schválení stanov se pořídí notářský zápis, který musí obsahovat též schválený text stanov."

19) § 2 zák. č. 329/1999 Sb., zákona o cestovních dokladech.

20) § 2 zák. č. 328/1999 Sb., zákona o občanských průkazech.

21) § 33 odst. 1 zák. č. 585/2004 Sb., branného zákona.

22) § 28 zák. č. 561/2004 Sb., školského zákona.

23) § 57 odst. 7 zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

24) § 22 zák. č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace.

25) § 6 zák. č. 358/1992 Sb., notářského řádu.

26) § 79 odst. 7 zák. č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

27) § 22 zák. č. 344/1992 Sb., katastrálního zákona.

28) § 10 odst. 5 zák. č. 455/1991 Sb., živnostenského zákona.

29) § 9 odst. 1 zák. č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy.

30) § 24 odst. 4 zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení.

31) § 25 odst. 3 zák. č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě.

32) Zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů.

33) § 159a o. s. ř.

34) Rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních předpisů, a kdo je spáchal, a dále i rozhodnutím o osobním stavu, srov. § 135 o. s. ř.

35) § 50f odst. 9 o. s. ř.

36) Systém ASPI – stav k 18. 5. 2006 do částky 69/2006 Sb. a 27/2006 Sb. m. s. [Boh. A 60/19 (1032/19)] Kdy je doručenka, doručení lístek apod. veřejnou listinou.

37) K opačnému závěru dospívá jak u doručenek, tak i u rozhodčích nálezů prof. Bělohlávek. Srov. Bělohlávek, A.: Veřejná listina v kontextu tuzemského a mezinárodního práva. Právní rozhledy, 2006, č. 8, str. 275 an.

38) Macur, J.: Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení. Právní rozhledy, 2001, č. 2, str. 60 an.

39) Tamtéž, str. 61.

správního orgánu, či pokutový blok vydaný při spáchání přestupku a nezaplacení pokuty přímo na místě.[40]

4. Shrnutí

Ačkoli se běžně používají pouze dvě kategorie listin – listiny veřejné a soukromé, bylo by vhodnější rozlišovat kategorie tři: listiny veřejné v nejširším slova smyslu (vydané orgánem veřejné moci), jejich podskupinu listin s účinky veřejných listin dle o. s. ř. či dle správ. ř. (předpoklad autenticity a správnosti, popřípadě jejich vykonatelnost) a konečně listiny soukromé. Za veřejné listiny s účinky dle o. s. ř. pak můžeme pokládat jednak listiny vydané zákonem stanoveným orgánem a jednak listiny zákonem za veřejné prohlášené. V obou případech se musí jednat o listinu obsahující nařízení nebo prohlášení orgánu, který ji vydal, a aniž by to zákon zmiňoval, musí být vydána v odpovídající formě požadované jednotlivými zákony.[41] Orgánem oprávněným k vydání veřejné listiny je dle o. s. ř. státní orgán vykonávající přímou i nepřímou státní moc (soudy, zákonodárné orgány) a správní orgány, například katastrální úřady, úřady práce, krajské hygienické stanice, krajské správy, okresní ředitelství a obvodní oddělení Policie ČR, stejně jako veřejné stráže, veřejnoprávní korporace v přenesené působnosti a mnohé další. Dle správního řádu mohou veřejné listiny pocházet i od orgánů územních samosprávných celků. Jak je vidět, je kategorie orgánů oprávněných k vydání veřejné listiny, a tím i kategorie veřejných listin velice široká.

[40] Bureš, J. – Drápal, L. – Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. C. H. Beck, Praha 2001, str. 477.

[41] Např. § 63 notářského řádu. Obdobné ustanovení obsahuje v § 79 i exekutorský řád či § 67 an. správního řádu.

Neplatnost právního úkonu v novém zákoníku práce

MIROSLAV BĚLINA, PETR BEZOUŠKA

Prof. JUDr. Miroslav Bělina, CSc., vedoucí katedry pracovního práva a práva sociálního zabezpečení Právnické fakulty Karlovy univerzity v Praze, advokát

JUDr. Petr Bezouška, odborný asistent na katedře občanského práva Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni

Je příznačné, že každý nový právní předpis s širokým celospolečenským dopadem s sebou nese silná očekávání nejen odborníků, ale též laické veřejnosti. U zákoníku práce to snad platí dvojnásob, neb skoro každý se někdy ocitl na jedné či druhé straně – zaměstnání poskytoval, či byl sám zaměstnán. O tom, zda zákon očekávání naplní (navíc očekávání mnohdy protichůdná), se rozhodne až v budoucím čase. Tento příspěvek má napomoci k pochopení části nového zákona, části však velmi podstatné. Chceme ukázat, k jak velké změně dochází v pojetí následků vadného právního úkonu.

Pro naše soukromé právo je charakteristické, že stále stojí na vetchých nohách totalitního zákonodárství. Mnoho institutů, aniž si to běžně uvědomujeme, má svůj původ v myšlení, které by mělo býti myšlení dnešních lidí na hony vzdáleno. Zapomínáme. A proto je třeba připomínat. Jen málokomu přijde divné a nepatřičné, že v soukromých vztazích má stěžejní postavení absolutní neplatnost právních jednání. Musíme si však uvědomit, že absolutní neplatnost je ve své podstatě omezením autonomie vůle subjektu (subjektů). A to není v souladu s tím, že soukromé právo je budováno právě na aktivitě jeho subjektů, kterým má umožnit svobodné rozvíjení soukromého života. Relativní neplatnost právních jednání existuje pouze jako malá výjimka z obecného pravidla. Ale ve standardních právních řádech je tomu naopak, proto i připravovaná rekodifikace občanského práva jde tímto směrem. Absolutní neplatnost tak stanoví pouze pro případy, kdy jednání odporuje dobrým mravům nebo narušuje veřejný pořádek.

Při známé rigiditě pracovního práva je překvapivé, že je to právě nový zákoník práce, který jako první přináší obrácené pojetí a relativní neplatnost povyšuje na obecné pravidlo. Pohříchu tak činí nepromyšleně a tím nejhorším možným způsobem.

Nechceme v tomto článku vůbec zpochybňovat skutečnost, že při zpracování nové úpravy pracovněprávních vztahů měla být koncepčně zvažována i otázka absolutní a relativní neplatnosti v pracovněprávních vztazích. Stejně tak považujeme za nesporné, že pojetí „starého zákoníku práce" (tj. zákoníku práce platného do 31. 12. 2006) postavené výlučně na absolutní neplatnosti právních úkonů (nicméně modifikované § 64, podle něhož neplatnost rozvázání pracovního poměru mohl uplatnit u soudu pouze zaměstnavatel či zaměstnanec, a to ve dvouměsíční lhůtě) nevyhovovalo současným podmínkám. Nicméně za zcela nepochopitelný lze považovat způsob, jakým se v novém zákoníku práce k tak citlivému problému přistoupilo.

Jak již bylo shora uvedeno, absolutní neplatnost je ve své podstatě omezením autonomie vůle subjektu a měla by být v soukromém právu používána pouze v těch případech, kdy je to zákonodárcem považováno z důvodu ochrany „celospolečenských" zájmů za nezbytné. Jenomže pro pracovní právo je právě typická jeho „ochranná funkce". Pracovní právo se začalo odlišovat od počátku svého vzniku v moderním slova smyslu (tj. od 19. století) od ostatních závazkových vztahů soukromého práva právě tím, že začalo omezovat smluvní svobodu stran, smluvní autonomii subjektů, tj. zaměstnavatele a zaměstnance. Omezování smluvní svobody bylo zákonodárci prováděno od 19. století a je tomu tak doposud i v 21. století právě ve jménu ochrany slabší strany, za kterou je považován zaměstnanec. Pracovní právo od počátku svého vzniku vycházelo (a nadále vychází) z koncepce, že zaměstnance je třeba chránit v tomto vztahu, neboť by mohl případně pod ekonomickým tlakem a snahou být zaměstnán přistoupit i na smluvní ujednání pro něho nevýhodná. Z těchto důvodů se v pracovním právu nachází daleko více kogentních ustanovení, než je jinak standardní v soukromém právu, z toho důvodu zákonodárce (a to ve větší či menší míře ve všech zemích) omezuje smluvní volnost stran, z toho důvodu jsou také vydávány směrnice Evropského společenství upravující oblast pracovněprávní.

V novém zákoníku práce se zcela necitlivě experimentuje s koncepcí absolutní a relativní neplatnosti způsobem ve své podstatě ohrožujícím samu podstatu a základní principy pracovního práva. O tom, že do budoucna posílíme princip relativní neplatnosti oproti absolutní v soukromém právu, tj. v budoucím občanském zákoníku, asi pochybuje málokdo. Ale že pracovní právo předběhne občanské právo o mnoho mil napřed a upraví relativní neplatnost dokonce nad míru, s níž se počítá v budoucím občanském zákoníku, to snad překvapí každého.

Úprava právních úkonů v pracovněprávních vztazích je obsažena v § 18 až 29 zákona č. 262/2006 Sb. (dále jen „zák. práce"). Ustanovení § 18 zák. práce je příkladem užití tzv. delegace, která byla i přes odpor velké části odborné veřejnosti do zákoníku práce prosazena. Velmi jednoduše jde o to, že pravidla obsažená v občanském zákoníku se na pracovněprávní vztahy použijí výhradně tehdy, odkáže-li na ně sám zákoník práce. Ustanovení § 18 zák. práce výslovně odkazuje na § 34 až 39, § 40 odst. 3 až 5, § 41, 41a, 42a, 43, 43a, 43b, 43c, 44, 45, 48, 49, 49a, 50a, 50b a 51 občanského zákoníku. Je to bezesporu velmi nahodilý výčet. Nahlédneme-li do občanského zákoníku, shledáme, že se jedná v podstatě (až na malé výjimky) o celou hlavu IV. první části (o úpravu náležitostí právních úkonů a následků pro případy, kdy nejsou náležitosti naplněny, o úpravu kontraktačního procesu).

Např. dle § 37 občanského zákoníku se za neplatný právní úkon považuje ten, u kterého chybí vážná nebo svobodná vůle, dle § 38 odst. 1 obč. zák. ten, který činí osoba bez způsobilosti k právnímu úkonu, dle § 39 obč. zák. zase ten, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se příčí dobrým mravům. Ustanovení § 18 zák. práce tato pravidla „vtahuje" do zákoníku práce. Všichni vědí a nikoho nepřekvapí, že § 37 až 39 obč. zák. je nutno vykládat v souladu s § 40a obč. zák. Toto ustanovení rozděluje případy absolutní a relativní neplatnosti v občanském právu. Letmým pohledem zjistíme, že § 37 až 39 obč. zák. jsou pro občanské právo případy absolutní neplatnosti.

Jak je tomu však v novém zákoníku práce? Ustanovení § 18 zák. práce výslovně na § 40a obč. zák. neodkazuje a ani v dalším textu nenalezneme žádné podobné pravidlo. Naopak, § 20 zák. práce přichází s výše nastíněnou (pro českého právníka) revoluční myšlenkou – každý případ neplatnosti je případem neplatnosti relativní. To podtrhuje i důvodová zpráva k zákoníku práce, kde se uvádí: „V nové pracovněprávní úpravě se navrhuje vycházet ve všech případech z relativní neplatnosti právního úkonu (§ 20) na rozdíl od dosavadní absolutní neplatnosti právního úkonu, která je generální." Můžeme tak uzavřít a s jistou nadsázkou říci: při procesu vtažení § 37 obč. zák. do zákoníku práce se mění povaha tohoto pravidla z absolutní neplatnosti na neplatnost relativní. Jaké to má důsledky? Pregnantně to vyjadřuje E. Tilsch: „Relativně neplatné jest jednání, jehož platnost neb neplatnost je v moci jedné neb více určitých osob tím způsobem, že dokud osoba taková svým zakročením nerozhodla, zůstává nerozhodnuto, zda jednání jest platné čili nic."[1]

Uvedené je obsahem § 20 zák. práce. První věta až do středníku zní: „Právní úkon se považuje za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti nedovolá;" – toto je standardní ustanovení a umíme s ním pracovat. Následuje však dokončení věty za středníkem: „to neplatí v případě právního úkonu směřujícího ke vzniku pracovního poměru nebo k uzavření dohody o práci konané mimo pracovní poměr." Jak vyložit tento dovětek? Důležité je odpovědět na otázku, co nemá platit? Nejspíše fikce o platnosti právního úkonu. Jiné vysvětlení nabízí důvodová zpráva: „Neplatnosti právního úkonu se bude moci dovolat jen ten, kdo je na právním úkonu zainteresován, s výjimkou právního úkonu směřujícího ke vzniku pracovního poměru." Chtěl snad zákonodárce rozšířit okruh osob, které se mohou dovolat neplatnosti právního jednání i na ty osoby, které nejsou úkonem dotčeny? To by byla dosti nestandardní konstrukce, jakýsi hybrid mezi relativní a absolutní neplatností. Gramatika hovoří spíše ve prospěch prvního řešení. Dovětek tak omezuje působnost fikce o platnosti

[1] Tilsch, E.: Občanské právo rakouské. Část všeobecná. 1. vydání. Česká grafická akc. společnost „Unie", Praha 1910, str. 162.

2. Srovnání s Německem

Inspiraci pro interpretaci ustanovení o hmotněprávní poučovací povinnosti nám poskytuje úprava téhož institutu v německém soudním řádu (dále jen „ZPO"). Ten rozeznává dva základní druhy poučovací povinnosti soudu. První z nich, tzv. *Belehrungspflicht,* zakotvuje povinnost soudu poučit stranu sporu o jejích procesních právech a povinnostech. Například se jedná o poučení o možnosti vydat rozsudek pro uznání,[10] povinnost odstranit vady žaloby[11] apod. Jádrem poučovací povinnosti německého soudu však zůstává jiná poučovací povinnost, směřující k poučení o hmotném právu *(Aufklärungs- und Hinweispflicht).* Tyto termíny lze přeložit jako povinnost objasňovací a informační.

Hmotněprávní poučovací povinnost německého soudu je upravena především v ustanovení § 139 ZPO. Německý soudce musí průběžně strany informovat, jak se spor vyvíjí, kdo a proč může očekávat neúspěch ve sporu. Poučovací povinnost německého soudu doplňuje povinnost dotazovací (*Fragepflicht*). Při jejím naplňování soud vhodnými dotazy na účastníky zjišťuje skutečnosti důležité pro rozhodnutí ve věci. Tato *Fragepflicht* je obdobou dotazovací povinnosti, kterou znal i předlitavský civilní řád soudní.[12] Dotazovací povinnost českého soudu lze v současnosti dovozovat z ustanovení § 6 o. s. ř. Soud má podle tohoto ustanovení postupovat v součinnosti s účastníky řízení tak, aby sporné skutečnosti byly spolehlivě zjištěny. Takový postup lze naplnit i formou dotazování se.

Praxe německých soudů tedy směřuje k otevřenému sdělování právního a skutkového náhledu soudu na věc. Očekávání, že by stejným způsobem měly postupovat i české soudy, však nevyplývá jen z obdobné úpravy v Německu nebo z „pouhé" logiky věci. Povinnost soudu hmotněprávně poučovat byla do českého civilního procesu výslovně vpravena zdánlivě nepodstatnou a příliš kazuistickou úpravou ustanovení § 99 odst. 1 o. s. ř. Stalo se tak v rámci novely občanského soudního řádu č. 59/2005 Sb. Tato nová úprava soudci ukládá, aby strany sporu seznámil s veškerou judikaturou dopadající na řešenou situaci. Ve chvíli, kdy soud seznamuje strany s judikaturou, zcela jistě jim musí sdělit i obsah hmotněprávní úpravy, o kterou se tato judikatura opírá.

3. Jak má poučení vypadat

Poučení o hmotném právu musí být ze strany soudu zcela konkrétní. Proto uveďme i konkrétní příklad. Žalobce chce po žalovaném 5 000 Kč měsíčně za nájem bytu, protože se žalovaný k zaplacení této částky zavázal ve smlouvě. Soudce ale zastává názor, že tato smlouva je z nějakého důvodu neplatná. Žalobce tedy nemůže chtít nájemné, ale může požadovat náhradu za to, že žalovaný užíval jeho byt. Výši takového bezdůvodného obohacení však nelze určit odkazem na neplatnou smlouvu. Za dané situace je na žalobci, aby tvrdil a prokázal, že žalovaný jeho byt užíval. Zároveň musí žalobce navrhnout důkazy k prokázání výše bezdůvodného obohacení. Například znalecký posudek, vyjádření realitních kanceláří o obvyklých cenách nájemného ve srovnatelných bytech apod. Je však na soudu, aby účastníka na neplatnost smlouvy a na nutnost prokazovat možné bezdůvodné obohacení a jeho výši upozornil. Jinak dojde k porušení §118a o. s. ř.

Můžeme tedy shrnout, že soud ve sporném řízení není povinen za účastníka vyhledávat důkazy a vymýšlet za něj skutkové konstrukce. Má však povinnost upozornit stranu na konkrétní skutečnosti, které by pro něj mohly znamenat neúspěch ve sporu. I za cenu toho, že účastníku sdělí svůj názor o hmotném právu. Ústavní soud již v této souvislosti uvedl, že nepředvídatelnost soudního rozhodnutí je porušením práva na „fair" proces.[13]

Ze všech výše uvedených důvodů nelze nadále o povinnosti soudu poskytovat stranám hmotněprávní poučení pochybovat. Tuto povinnost lze naplnit tak, že soud účastníkům sdělí a odůvodní (o něco stručněji než v rozsudku), jak a proč by ve věci v daném okamžiku řízení rozhodl. Poté soud stranám dá prostor k vyjádřením, k dalším skutkovým tvrzením a k důkazním návrhům. Takové poučení samozřejmě nelze sdělovat a ani vyžadovat po každém provedeném důkazu. Zcela jistě však je třeba předběžný hmotněprávní náhled soudu nastínit stranám na samém počátku řízení, nejpozději před zahájením prvního jednání ve věci (§ 99 odst. 1 o. s. ř.). Tentýž postup je soud povinen zopakovat těsně předtím, než ukončí dokazování (§ 119a odst. 1 o. s. ř.).

4. Chyby v poučování ze strany soudů

Správné a úplné naplnění poučovací povinnosti ve smyslu § 118a o. s. ř. klade relativně vysoké nároky na soudcovu přípravu. V některých případech dochází jen k formálnímu poučení pouhým odkazem na ustanovení § 118a a § 119a o. s. ř. Stranám se tak nedostane vůbec žádného konkrétního poučení. Soud si tak ulehčí situaci a vyhne se konfrontaci svého náhledu na věc s náhledem účastníků. Takový přístup nelze tolerovat.

Odvolací soudy dosud bývají k neúplnému naplnění hmotněprávní poučovací povinnosti soudy prvního stupně benevolentní. Nedostatečně konkrétní poučení poskytnutá soudem prvního stupně většinou přehlížejí. Mají pro to své důvody. Pokud by poučovací nedůslednosti soudů prvního stupně nepřehlížely, musely by je samy napravovat. Tím spíše by účastníci a jejich zástupci měli trvat na poskytnutí zcela konkrétního hmotněprávního poučení. Důsledné sledování protokolace poučení lze stranám jen doporučit.

Povinnost k poučení o skutkovém a hmotněprávním náhledu na věc platí i v odvolacím řízení.[14] To platí zejména tehdy, když odvolací soud mění rozsudek soudu prvního stupně nebo jej sice potvrzuje, ale z jiných právních důvodů. Také nedostatky v poučovací povinnosti odvolacích soudů jsou již předmětem kritiky Ústavního soudu.[15] Pro nenaplnění poučovací povinnosti lze s úspěchem podat dovolání. Nejvyšší soud by měl k takové vadě přihlížet z úřední povinnosti.[16]

Současná úprava hmotněprávní poučovací povinnosti soudu v českém civilním procesu je relativně kvalitní a vyvážená. Odpovídá osvědčené západoevropské praxi. Vede soudy k předvídatelnějším rozhodnutím a přitom správně ponechává povinnost tvrdit a prokazovat stranám sporu. Soudy však teprve hledají správnou cestu k aplikaci této nově ustanovené poučovací povinnosti. Sám zákonodárce formuloval odpovídající zákonnou úpravu až po deseti letech od změn v listopadu 1989. I soudům je třeba poskytnout určitý čas k nalezení správného a jednotného výkladu povinnosti poučovat o hmotném právu. Tento čas se však již chýlí ke konci.

[10] § 499 ZPO (německého občanského řádu soudního – Zivilprozessordnung z 30. 1. 1877).

[11] § 253 odst. 3 ZPO.

[12] § 182 odst. 1 zák. č. 113/1895 ř. z.

[13] Např. nález Ústavního soudu III. ÚS 618/2004, 3. 3. 2005, zdůrazňuje, že odvolací soud nepostupoval správně, pokud potvrdil rozhodnutí soud 1. stupně, ovšem z jiného právního důvodu. To vše, aniž by o svém právním názoru předem informoval odvolatele. Tím odvolateli znemožnil právně argumentovat.

[14] § 215 odst. 2 o. s. ř.

[15] Nález Ústavního soudu I. ÚS 122/2005, 17. 1. 2006, dovozuje, že pokud odvolací soud účastníka nepoučí ve smyslu § 118a o. s. ř., může dojít k porušení zásady dvojinstančnosti.

[16] § 242 odst. 3 o. s. ř.

Veřejná listina a její použití v mezinárodním a evropském právu Část II.

Použití veřejné listiny na území jiného státu

RADKA CHLEBCOVÁ

JUDr. Radka Chlebcová, doktorandka na katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

První část tohoto článku byla věnována pojmu veřejné listiny, orgánům oprávněným k jejímu vydání a jejím účinkům. V této části se budeme zabývat způsoby, jak uchovat účinky veřejné listiny i při jejím použití za hranicemi státu vydání.

Veřejná listina je nadána veřejnou vírou státu vydání. Její účinky jsou omezeny pouze na území tohoto státu. Výsostným právem státu je požadovat, aby jedním z jeho orgánů, prakticky diplomatickou misí, bylo ověřeno, zda cizozemská listina byla opravdu vydána orgánem cizího státu nebo jiným cizozemských veřejným orgánem. Je jen věcí příslušného státu, zda toto právo uplatní či nikoli.[1]

Problematika veřejných listin a jejich definice jsou v dnešní době obsaženy v třech různých právních pramenech: v právu národním, mezinárodním a právu Evropského společenství. Vždy je proto potřeba zkoumat, která úprava je pro konkrétní zacházení s veřejnou listinou rozhodná, a zda tato úprava obsahuje vlastní definici veřejné listiny. V souladu s čl. 10 Ústavy jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Dle § 2 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním by se ustanovení tohoto zákona mohlo použít jen tehdy, nestanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného.

Příkladem mezinárodní smlouvy věnující se problematice veřejných listin by byla např. Haagská úmluva o vyloučení požadavků legalizace cizích veřejných listin (viz dále). Protože tato Úmluva obsahuje i vlastní pojem veřejné listiny, není možné pro účely použití tohoto dokumentu vycházet z národní definice obsažené v o. s. ř. či správním řádu. Jiná je situace u nařízení Evropského společenství, které sice upravují nakládání s veřejnou listinou, proces jejího ověření a vykonatelnosti, ale vymezení pojmu ve-

[1] Bárta, J.: K povaze veřejných listin a uznání cizozemských listin za listiny veřejné v českém právu. Právní rozhledy, 1993, č. 2, str. 44 an.

řejné listiny přenechávají národnímu zákonodárci. Národní úprava je použitelná jen tehdy, nevztahuje-li se na daný případ úprava Evropského společenství či mezinárodní smlouva a spadá-li listina do rozsahu působnosti zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním.

Pro použití veřejné listiny na území jiného státu přichází v úvahu následující postupy:

- Superlegalizace (vyšší ověření) dle § 52 či § 62 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním.
- Apostilace dle Haagské úmluvy o vyloučení požadavků legalizace cizích veřejných listin (Haagská úmluva).
- Speciální úprava týkající se listin vydaných diplomatickými a konzulárními zástupci je obsažena v Evropské úmluvě o zrušení ověřování listin vyhotovených diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky.
- Postup vzájemného uznávání listin obsažený v bilaterálních smlouvách.

1. Superlegalizace

Superlegalizace, tedy problematika ověřování veřejných listin ve vztahu k zahraničí, je v českém právní řádu upravena § 52 a § 62 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním.[2] Prvé ustanovení je věnované použití cizozemských veřejných listin v České republice: „Listiny vydané soudy a úřady v cizině, které platí na místě, kde byly vydány, za listiny veřejné, mají důkazní moc veřejných listin také v Československé socialistické republice, jestliže jsou opatřeny předepsanými ověřeními." Druhé ustanovení se věnuje naopak tuzemským veřejným listinám a jejich použití před úřady cizího státu: „K listinám vydaným justičními orgány nebo k listinám jimi ověřeným nebo před nimi podepsanými, jichž má být použito v cizině, připojí ministerstvo spravedlnosti na žádost účastníka své vyšší ověření". Tato ustanovení se však použijí jen tehdy, nestanoví-li mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, něco jiného.

Superlegalizace přichází v úvahu tehdy, neexistuje-li mezi státy, mezi nimiž putuje veřejná listina, žádná mezinárodní smlouva zjednodušující či odstraňující požadavek vyšších ověření veřejných listin.

1.1 Postup při ověřování cizozemských listin pro jejich použití v České republice[3]

Veřejná listina musí být opatřena vyšším ověřením listiny vydaným:

- **ministerstvem zahraničních věcí daného státu.** Ověření ze strany ministerstva zahraničních věcí je nutné, jelikož zastupitelské úřady ČR mají omezenou verifikační pravomoc. V příslušné zemi mohou ověřit razítko či podpis zpravidla jednoho určitého orgánu, nejčastěji ministerstva zahraničních věcí. Pokud však ministerstvo zahraničních věcí nedisponuje podpisovými vzory všech tuzemských notářů nebo jiných příslušných orgánů, vzniká nutnost celé řady předchozích ověření.[4] Poté může být přistoupeno k
- **superlegalizaci zastupitelským úřadem ČR**, který je akreditován pro stát, jehož orgán listinu vystavil. Tyto povinnosti vyplývají z § 52 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním.

1.2 Postup při ověřování listin vydaných nebo ověřených orgánem ČR pro jejich použití v cizině[5]

Má-li být v cizině uznána veřejná listina, kterou vydal nebo ověřil v rámci své pravomoci a působnosti orgán ČR, nebo která byla před ním podepsána (dále jen „listina"), je ve většině států třeba, aby tato listina byla opatřena vyšším ověřením příslušného orgánu státní správy ČR a následně superlegalizována zastupitelským úřadem státu, ve kterém má být listina použita. Výjimky z povinnosti superlegalizace vyplývají z mezinárodních smluv.

Vyšší ověření připojí k listině na žádost občana nejprve

- orgán státní správy nadřízený orgánu, který listinu vydal (např. ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ministerstvo zdravotnictví či ministerstvo obrany), popř. jiný instančně nadřízený orgán (např. městský úřad). Poté připojí své vyšší ověření na listinu
- **referát legalizace konzulárního odboru Ministerstva zahraničních věcí ČR.** Nakonec listinu
- **superlegalizuje zastupitelský úřad státu**, ve kterém bude použita. Požadavek předchozího ověření ze strany ministerstva zahraničních věcí je i v tomto případě dán tím, že cizí zastupitelské úřady na našem území ověřují pouze pravost razítka ministerstva zahraničních věcí. Pokud je původní listina již pro stát působnosti opatřena potřebnými ověřeními, lze na žádost ověřit i její úřední překlad.

2. Haagská úmluva

Složitý proces ověřování a vyššího ověřování listin může být zjednodušen, jsou-li oba dotčené státy – stát vystavení listiny i stát předložení listiny – smluvními stranami mezinárodních smluv zjednodušujících či rušících povinnost vyššího ověření některých veřejných listin. Příkladem takové smlouvy by byla Úmluva o uznávání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem, uzavřená 15. dubna 1958 a publikovaná pod č. 14/1974 Sb., či Úmluva o uznání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti uzavřená 2. října 1973 a publikovaná pod č. 132/1976 Sb. Vedle těchto mezinárodních smluv, které se vztahují pouze na úzce vymezenou skupinu veřejných listin a které požadují splnění celé řady podmínek ohledně procesu vydání listiny i jejího následného uznání, však existuje i mezinárodní smlouva mnohem obecnější. Jedná se o Úmluvu o vyloučení požadavků legalizace cizích veřejných listin (Haagskou úmluvu o apostilaci), přijatou 5. října 1961 v Haagu. Zjednodušení spočívá v provedení jediného formálního úkonu: V opatření ověřované listiny ověřovací doložkou (apostilou), která nahrazuje u veřejných listin vydaných v ČR vyšší ověření referátu legalizace konzulárního odboru MZV ČR i následné ověření zastupitelským úřadem státu, v němž má být veřejná listina použita. V případě veřejných listin vydaných v cizině apostila nahrazuje vyšší ověření listiny ministerstvem zahraničních věcí daného státu stejně jako i superlegalizaci zastupitelským úřadem ČR, který je akreditován pro stát, jehož orgán listinu vystavil.

Ze zjednodušení zavedeného Haagskou úmluvou profitují i státy, které nemají ve svých právních systémech požadavek legalizace vůbec zaveden, jako např. Japonsko a Švédsko. Ačkoli jejich vlastní právní řád složitou proceduru ověřování veřejných listin nepožaduje, chtějí-li občané těchto států použít domácí veřejnou listinu v zahraničí, museli se ji podrobit superlegalizaci, a vyhovět tak požadavkům státu předložení veřejné listiny.

Postup dle Haagské úmluvy přichází v úvahu za splnění dvou základních podmínek:

1. Dokument je veřejnou listinou ve smyslu Haagské úmluvy o apostilaci.
2. Byl vydán na území jednoho ze smluvních států a musí být předložen na území jiného smluvního státu.

2.1 Veřejná listina ve smyslu Haagské úmluvy o apostilaci

Haagská úmluva obsahuje pro své použití vlastní definici veřejné listiny. Definice obsažené v národních právních řádech jsou tak pro její použití irelevantní.

V souladu s čl. 1 se **pro účely Úmluvy za veřejné listiny považují:**

a) **listiny vydané soudním orgánem státu, včetně listin vydaných státním zástupcem, vyšším soudním úředníkem nebo soudním vykonavatelem.** K tomuto prvnímu bodu je nutné podotknout, že autoři Úmluvy chápali pojem „soudní orgán" v jeho nejširším slova smyslu, a neměl by proto zahrnovat pouze státní soudy, ale i ústavní a správní soudy a dokonce i soudy církevní;

b) **listiny vydané správními úřady;**

c) **notářské listiny;**

d) **úřední potvrzení, kterými jsou opatřeny listiny podepsané soukromou osobou, jako je úřední potvrzení o registraci listiny nebo potvrzení toho, že listina byla vydána k určitému datu, a úřední a notářské potvrzení pravosti podpisu.** V souvislosti s tímto bodem je potřeba upozornit na skutečnost, že Úmluva se nevztahuje na samotný dokument podepsaný soukromou osobou, ale pouze na úřední potvrzení, kterým je tato listina opatřena. Apostila tedy neověřuje soukromou listinu, ale pouze listinu veřejnou – již konkrétní úřední či notářské ověření či potvrzení na listině.[6]

V druhé části čl. 1 je dále uveden **seznam listin, na něž se Úmluva nevztahuje:**

a) **listiny vydané diplomatickými nebo konzulárními zástupci.** Aplikovat Úmluvu na tuto skupinu dokumentů se zdálo být nepřiměřené. Listina vydaná diplomatickými nebo konzulárními zástupci by totiž musela pro apostilní doložku nejdříve putovat do země, pro niž byl diplomatický či konzulární úřad akreditován. Následně by se ve většině případů vracela zpět do země, kde byla vydána. Zmíněný postup by používání veřejných listin spíše zkomplikoval než zjednodušil. Pro tuto skupinu veřejných listin byla vypracována speciální mezinárodní úmluva;[7]

b) **správní listiny týkající se přímo obchodních nebo celních transakcí.** V souvislosti s touto skupinou nesmíme přehlédnout následující: Vyloučeny jsou toliko správní listiny přímo související s obchodní transakcí. Proto listiny, které souvisí s obchodní transakcí okrajově, jako např. listiny vydané patentovým úřadem (v ČR Úřad patento-

---

[2] Zák. č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

[3] Bližší informace dostupné z: http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/defaultart.asp?id=37079&ido=17302&idj=1&amb=1&type=print.

[4] Ministerstvo v tomto případě nemá pravomoc bez dalšího legalizovat podpis a razítko na dané listině. Řetězec úřadů, přes které pak musí veřejná listina projít, než se dostane k ministerstvu zahraničních věcí, se proto může rozrůst o další mezičlánky. Komplikace ověřovací procedury by nastala také v případě, že by se český zastupitelský úřad nenacházel v přímo v zemi vydání veřejné listiny. Veřejné listiny by pak musely být zaslány na zastupitelský úřad v jiném státě, který by měl oprávnění dané ověření poskytnout. Pokud žadatel (občan ČR) nemá možnost požádat o tato předchozí ověření přímo cizí úřady, může se obrátit na příslušný zastupitelský úřad ČR, který ověření zajistí. K listinám předloženým k vyššímu ověření musí být připojen jejich překlad do českého jazyka provedený tlumočníkem zapsaným v seznamu soudních tlumočníků. Srov. Voštová, L.: Nad problematikou ověřování veřejných listin ve vztahu k zahraničí. AD NOTAM, 2003, č. 6, str. 122 an.

[5] Bližší informace dostupné z: http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/defaultart.asp?id=37081&ido=17301&idj=1&amb=1&type=print.

[6] Konkrétně pravost podpisu notáře či úředníka, jeho oprávnění k danému podpisu a identitu razítka. Srov. čl. 2 Haagské úmluvy o apostilaci.

[7] Evropská úmluva o zrušení ověřování listin vyhotovených diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky.

vého vlastnictví), by do rozsahu Úmluvy samozřejmě spadaly.

Úmluva se také nevztahuje na ověřování úředních překladů veřejných listin do cizího jazyka. Proto se doporučuje vyhotovit překlad listiny až ve státě, kde má být listina předkládána.[8)] Specifická je pak problematika různých diplomů a vysvědčení, kdy pouze diplomy vydané veřejnou či přímo státní institucí spadají do aplikačního rozsahu Úmluvy. V případě diplomů vydaných soukromou institucí a opatřených např. notářským osvědčením, by se Úmluva vztahovala jen na toto osvědčení.[9)]

2.2 Vydání listiny na území jednoho ze smluvních států a předložení na území jiného smluvního státu

Haagská úmluva spočívá na principu reciprocity (oboustrannosti).[10)] Zjednodušuje jen použití dokumentů vydaných na území smluvního státu a předkládaných v jiném smluvním státě. Na tomto místě stojí za zmínku listiny vydávané mezinárodními organizacemi. Úmluva nepožaduje, aby listina byla přímo vydána smluvním státem (jeho orgánem), ale toliko na jeho území. Proto dokument vydaný orgány mezinárodní organizace, který má povahu správního dokumentu [čl. 1 písm. b) Haagské úmluvy], který byl vydán na území smluvního státu a má být použit na území jiného smluvního státu, by měl spadat do aplikačního rozsahu Haagské úmluvy. Nelze však vyloučit, že tato otázka bude samotnou mezinárodní organizací upravena odlišně, jako tomu je například v rámci Evropské unie dle nařízení Rady ES č. 44/2001 (Brusel I.) a nařízení Rady a EP ES č. 805/2004 (EET).

2.3 Apostilní doložka

Již bylo zmíněno, že jediným formálním úkonem nahrazujícím celou řadu dalších vyšších ověření je připojení apostilní doložky podle čl. 4 Úmluvy. Jejím připojením se potvrzuje pravost podpisu, oprávněnost osoby listinu podepsat, a jestliže je to třeba i pravost pečeti nebo razítka, jimiž je listina opatřena. Aby mohla apostilní doložka plnit svůj účel, musí splňovat řadu materiálních a formálních požadavků. Především ji musí vydat oprávněný orgán, na předepsaném formuláři a musí ji řádně vyplnit. Účelem tohoto formalismu je co nejvíce usnadnit a zjednodušit mezinárodní oběh veřejných dokumentů.

2.3.1 Oprávněný orgán

Apostilní doložku vystavuje úřad státu, v němž byla veřejná listina vyhotovena. Tento je totiž schopen posoudit, zda je opravdu podepsána oprávněnou osobou (úředníkem či notářem) a zda se jedná o veřejnou listinu ve smyslu Úmluvy (tedy zda ji vydal např. soudní či správní orgán jeho státu).

Každý smluvní stát sám je oprávněn určit, které z jeho úřadů budou pověřeny vydáváním apostilních doložek. O svém výběru je pak povinen informovat Ministerstvo zahraničních věcí Nizozemí. Volba dotyčného úřadu byla na volném uvážení státu, a proto se seznam oprávněných úřadů stát od státu odlišuje. Nicméně pouhá skutečnost, že apostilní doložka byla ve státě původu listiny vystavena jiným úřadem, než který by byl k vystavení oprávněn ve státě předložení listiny, nemůže vést k odmítnutí veřejné listiny či její důkazní moci.

Česká republika pověřila vydáváním apostilních doložek dva úřady: Jedná-li se o listiny vydávané justičními orgány, včetně listin vydávaných nebo ověřovaných notáři, vydává doložku Ministerstvo spravedlnosti České republiky, mezinárodní odbor. V případech listin, vydávaných orgány státní správy nebo jinými orgány, je k vydání oprávněno Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, konzulární odbor.

2.3.2 Předepsaná forma

Ačkoli se orgány oprávněné k vydání apostilní doložky stát od státu odlišují, forma doložky je ve všech případech stejná. Měla by být čtvercového rozměru se stranami dlouhými nejméně 9 cm. Název doložky *„Apostille (Convention de La Haye du 5 octobre 1961)"* smí být pouze ve francouzském jazyce. Standardní údaje i údaje vyplňované úřadem mohou být buď ve francouzském jazyce, anglickém, nebo i v úředním jazyce úřadu vydávajícího apostilní doložku. Připuštěná je i kombinace zmíněných možností. Doložkou může být opatřena přímo samotná veřejná listina, nebo může být obsažena v příloze. Úmluva nepředepisuje, jakým způsobem by měla být doložka obsažená v příloze připojena k listině. Volba nejvhodnějšího prostředku je na úvaze státu.

2.3.3 Obsahové požadavky

Řádně vyplněná doložka by měla mimo jiné[11)] obsahovat i podpis a otisk úředního razítka osoby, která danou doložku vyhotovila. Stane-li se však, že apostilní doložka některý z těchto údajů postrádá, není druhý stát automaticky oprávněn odmítnout veřejnou listinu. Každý úřad pověřený vydáváním apostilních doložek je totiž povinen vést rejstřík nebo kartotéku, ve kterých budou zaznamenány údaje o vydaných doložkách. Na žádost kterékoliv osoby, jež prokáže právní zájem (tedy i státu, kde byla veřejná listina předložena), tento úřad ověří, zda údaje na doložce odpovídají údajům v rejstříku nebo kartotéce. Odstraní-li ověření pochybnosti o pravosti doložky, bude se s ní nadále zacházet jako s doložkou řádně vyplněnou.

3. Evropská úmluva o zrušení ověřování listin vyhotovených diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky

Pro jednu skupinu veřejných listin[12)] vyloučených z aplikačního rozsahu Haagské úmluvy byla v rámci Rady Evropy vypracována speciální úmluva. Byla přijata 7. června 1968 a pro Českou republiku se stala závaznou dne 25. září 1998. Tato Úmluva se dle čl. 2 odst. 1 vztahuje na listiny vyhotovené diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky smluvní strany, kteří jednají z úředního pověření a vykonávají své funkce na území kteréhokoliv státu, a které musí být předloženy:

a) na území jiné smluvní strany, nebo

b) diplomatickým zástupcům nebo konzulárním úředníkům jiné smluvní strany, kteří vykonávají své funkce na území státu, který není stranou této Úmluvy.

Tato Úmluva se vztahuje na všechny dokumenty vyhotovené diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky smluvních stran Úmluvy a to bez ohledu na skutečnost, zda tyto dokumenty naplňují národní definici veřejné listiny státu, pro nějž je diplomatický zástupce akreditován. Evropská úmluva neobsahuje vlastní definici veřejné listiny, ale odvolává se na definice národní. Tyto se však v závislosti na konkrétní úpravě dosti odlišují. Proto se může stát, že dokument vyhotovený diplomatickým zástupcem nebude sice spadat do konkrétní definice veřejné listiny, ale přesto bude podléhat režimu Úmluvy.

Pokud jde konkrétně o Českou republiku, neměla by zmíněná situace nastat. Veřejnou listinou je zde dokument vydaným státním orgánem a diplomatičtí zástupci nebo konzulární úředníci vystupují při své činnosti právě jako zahraniční orgán státu.

Dle čl. 2 odst. 2 se tato Úmluva rovněž vztahuje na úřední potvrzení, jako jsou záznamy o registraci určité listiny nebo potvrzení skutečnosti apod. Výčet listin uvedených v tomto ustanovení je, podobně jako tomu bylo u Haagské úmluvy, pouze demonstrativní.[13)]

Úprava použití diplomatických a konzulárních veřejných listin jde však ve svých důsledcích ještě o krok dále než Haagská úmluva. Ověřováním se totiž pro účely této Úmluvy nerozumí připojení speciální doložky, ale toliko formální akt potvrzující pravost podpisu na listině, oprávněnost osoby listinu podepsat a, jestliže je to třeba, pravost pečeti nebo razítka, jimiž je tato listina opatřena. Je tedy zrušen jakýkoli požadavek ověřování listin spadajících do aplikačního rozsahu této úmluvy, což ve svém důsledku znamená, že se dokumenty vydané cizími diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky používají stejným způsobem, jako by pocházely od orgánů vlastního státu.

Zajímavostí je také absolutní aplikační přednost této Úmluvy zakotvená v čl. 5. Dle tohoto ustanovení bude Úmluva ve vztazích mezi smluvními stranami postavena nad ustanovení jakýchkoliv smluv, úmluv nebo dohod, které požadují nebo budou požadovat ověřování pravosti podpisu diplomatických nebo konzulárních úředníků, postavení, v jakém signatář listiny jednal, a případně pravosti pečeti nebo razítka, jimiž je tato listina opatřena.

4. Bilaterální smlouvy

Povinnost superlegalizace a v některých případech i apostilace však odpadá tehdy, má-li být veřejná listina použita ve státě, s nímž má Česká republika uzavřenou bilaterální smlouvu o právní pomoci věnující se dané problematice. Takové bilaterální smlouvy byly uzavřeny s 27 státy a jejich seznam lze nalézt na webové stránce Ministerstva spravedlnosti ČR.[14)] Úprava obsažená v bilaterálních smlouvách má dle čl. 2 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním a čl. 10 Ústavy přednost před ustanoveními zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním. Nesmíme však zapomenout, že se tyto smlouvy vztahují pouze na veřejné listiny týkající se věcí občanských a obchodních, nikoli již správních.

Vztah bilaterálních smluv a Haagské úmluvy je řešen přímo samotnou Haagskou úmluvou. Dle čl. 3 odst. 2 nemůže být vyžadován formální úkon ve formě připojení apostily, „pokud buď platné zákony, předpisy nebo praxe ve státě, kde je listina předkládána, nebo dohoda mezi dvěma nebo více smluvními státy tento úkon zrušily nebo zjednodušily nebo osvobodily danou listinu z povinnosti ověřování". Toto ustanovení je dále specifikováno čl. 8 Úmluvy, dle nějž, obsahuje-li dohoda, úmluva nebo smlouva mezi dvěma nebo více smluvními státy ustanovení o formálních náležitostech při ověřování podpisu, pečeti nebo razítka, použije se Haagská úmluva pouze v případě, že tyto formální náležitosti jsou přísnější než podle článků 3 a 4 Haagské úmluvy.

---

8) Voštová, L.: Nad problematikou ověřování veřejných listin ve vztahu k zahraničí. AD NOTAM, 2003, č. 6, str. 122 an.

9) Dle právního řádu ČR jsou diplomy a jiná vysvědčení zvláštními zákony výslovně prohlášeny za veřejné listiny. Vnitrostátní definice veřejné listiny je však pro použití Haagské úmluvy irelevantní, neboť tato sama stanovuje, které listiny pokládá za veřejné. Ve všech případech nesmíme zapomenout, že udělením apostilní doložky nedochází k jakémukoli uznání diplomu v zahraničí, ale pouze k ověření pravosti podpisu, oprávněnosti osoby listinu podepsat, a jestliže je to třeba, pravosti pečeti nebo razítka, jimiž je opatřena.

10) Nejedná se o reciprocitu ve smyslu zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, ale o oboustrannou akceptaci použití.

11) Srov. Přílohu k Haagské úmluvě o apostilaci (Vzor doložky o ověření apostilou).

12) Diplomatičtí a konzulární zástupci vystupují jako zahraniční orgán státu. Srov. Potočný, M. – Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část. C. H. Beck, Praha 1996, str. 146.

13) Zrušení požadavku ověřování se však týká pouze samotného úředního potvrzení dané listiny, a nikoli listiny samotné, která může být i listinou soukromou.

14) Bližší informace dostupné z: http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=387&d=9064 [citováno 17. října 2006].

Protože tyto smlouvy byly sjednávány individuálně, v různých časových obdobích, jsou i formulace, obsah a rozsah klausulí věnujících se veřejným listinám dosti odlišné.[15] I přes odlišnosti se dá říci, že většina bilaterálních smluv obsahuje formulace typu:

Platnost listin

(1) Listiny, které vydal nebo ověřil příslušný orgán jedné smluvní strany a které jsou opatřeny otiskem úředního razítka, podpisem oprávněné úřední osoby, se použijí na území druhé smluvní strany bez dalšího ověření. To platí i pro opisy a překlady listin, které ověřil příslušný orgán.

(2) Listiny, které se na území jedné smluvní strany považují za veřejné, mají na území druhé smluvní strany důkazní moc veřejných listin.

Obecně se jedná o klausule věnující se jednak konkrétním podmínkám použití veřejných listin[16] na území druhého státu a jednak důkazní moci veřejných listin na území druhého státu. Tyto klausule ve většině případů požadují, aby listina byla vydána či ověřena vymezeným okruhem orgánů, aby byla opatřena otiskem úředního razítka či pečetí a aby byla naplněna forma listiny předepsaná národními zákony státu původu listiny. Budou-li tyto požadavky splněny, mohou se veřejné listiny používat na území druhého státu bez jakýchkoli dalších ověření. Bilaterální smlouvy neobsahují definici veřejných listin. Odkazují v tomto ohledu na právní předpisy státu místa vydání veřejné listiny, proto bude-li listina považována za veřejnou ve státě svého původu, měla by být na území druhé smluvní strany taktéž považována za veřejnou a disponovat automaticky stejnou důkazní mocí.

Potud teorie. V praxi však se však vyskytují situace, kdy je ověření požadováno, ačkoli by dle platné mezinárodní smlouvy požadováno být nemělo (např. v případě Kypru, Řecka, Maďarska, Ruska, Vietnamu). Fakticky dodržují postup podle smlouvy jen Francie, Rumunsko a Slovensko. Do arabských států se doporučuje listiny raději ověřovat.[17]

5. Shrnutí

Použití veřejné listiny na území jiného státu, než kde byla vydána, je složitou a také časově a finančně náročnou záležitostí. Ve snaze o zjednodušení pohybu veřejných listin v mezinárodním prostředí sjednaly státy několik mezinárodních dohod, které proces potřebných ověření buď zjednodušují (Haagská úmluva o apostile) nebo dokonce zcela odstraňují (bilaterální smlouvy a Evropská úmluva o zrušení ověřování listin vyhotovených diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky). Zdlouhavý proces superlegalizace tak již v případech, kdy byla sjednána mezinárodní smlouva, není potřeba. Specifickou úpravu používání veřejných listin přijala také Evropská unie. Budu se jí podrobně věnovat v závěrečné části článku.

[15] Nejedlý, J.: Ověřování listin ve vztahu k zahraničí. Právní rádce, 1993, č. 2, str. 13.

[16] Smlouva s Francií pak používá pojem „autentické listiny" a vztahuje se i na listiny soukromé. Srov. § 18 zák. č. 83/1985 Sb.

[17] Lokayová, M.: Ověřování cizích veřejných listin. AD NOTAM, 2005, č. 4, str. 117 an.

PRÁVNICKÁ LITERATURA Z NAKLADATELSTVÍ ASPI

Přehled judikatury ve věcech daňového řízení

sestavili Alena Schillerová, Josef Baxa, Lenka Kaniová, Marie Žišková

Daňové právo procesní soustředěné povětšinou do zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků (nazývaného praxí „daňový řád"), je každodenně používáno tisíci uživatelů – pracovníky daňové správy především na finančních úřadech a finančních ředitelstvích, daňovými poradci, advokáty, velkými firmami, auditory, notáři, soudci, ale také malými a středními podnikateli a v neposlední řadě běžnými občany.
Předkládaný Přehled poskytuje odborné veřejnosti ucelený soubor toho nejdůležitějšího, co soudní judikatura v uplynulých letech na poli daňového práva procesního přinesla. Jde o sbírku nejvýznamnějších soudních rozhodnutí. Kritériem výběru se zde stalo navázání na ústavní judikaturu a její argumentační příbuznost, jednota, bezrozpornost právního řádu, průniky daňového řízení s jinými procesními řády a s obecnými principy spravedlivého procesu a s tím spojené potlačování tendencí k uzavírání či dokonce izolaci daňového řízení od ostatního světa.
Kromě nadčasových nálezů a usnesení Ústavního soudu proto Přehled obsahuje zásadní rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, a to ve zhuštěné podobě. Pro přehlednost a srozumitelnost je odůvodnění publikovaných judikátů redukováno v reprodukované části ve prospěch argumentace k řešeným právním otázkám. V souladu s praktickými potřebami a uživatelskými návyky je Přehled věrný systematickému upořádání daňového řádu. Judikáty tedy nejsou tříděny věcně, nýbrž řazeny k jednotlivým ustanovením zákona č. 337/1992 Sb.

cena 620 Kč, 496 stran, vázaná

Vyjde koncem března 2007!

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

Nedotknutelnost „místa posledního odpočinku" zesnulého

Individuální právo na přemístění ostatků manžela jako součásti soukromého života žijícího partnera

DAVID KOSAŘ

JUDr. David Kosař, doktorand na katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

Lidská práva jsou většinou spojována se životem jednotlivce. Typickou výjimku pak tvoří násilná zmizení jednotlivců[1] popř. jiná porušení práva na život či ochrana osobnostních práv po smrti fyzické osoby. Níže komentovaný případ však plně nezapadá ani do jedné z výše uvedených kategorií. Ve věci *Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku* vláda proti žádosti stěžovatelky o přemístění ostatků jejího zesnulého manžela stavěla (mj.) právo zesnulého na „pokojný odpočinek". V dané věci se ale nejedná o klasický střet dvou lidských práv,[2] ale spíše o střet individuálního práva stěžovatelky a veřejného zájmu. Soud však dal jasně najevo, že pojem „soukromý život" zahrnuje i nakládání s ostatky nejbližších příbuzných, což může v budoucnu vést k celé řadě komplikovaných právních sporů. S vývojem lékařské vědy a zejména s rozvojem biotechnologií[3] lze totiž očekávat, že Soud bude muset řešit nejen právní otázky předcházející[4] či spojené[5] s počátkem života, ale i s jeho koncem. Příkladem posledně jmenovaného typu sporu je čerstvý rozsudek ve věci *Jäggi proti Švýcarsku*.[6] V této věci chtěl stěžovatel Andreas Jäggi (ve věku téměř 60 let!) zjistit, zda-li je jistý pan A. H., toho času již zesnulý, jeho biologickým otcem a za tímto účelem provést test DNA na jeho ostatcích. Soud poněkud překvapivě konstatoval poměrem hlasů 5 : 2, že zamítnutí testu DNA představuje porušení čl. 8 Úmluvy. Při vážení zájmů stojících v kolizi, tj. práva stěžovatele znát svého biologického otce na jedné straně proti plejádě zájmů – právu příbuzných na nedotknutelnost těla pana A. H., právu zesnulého na soukromý život a na pokojný odpočinek a rovněž proti veřejnému zájmu na zachování právní jistoty – na straně druhé, dal Soud bezprecedentně přednost stěžovateli.

Ale ani samotný rozsudek ve věci *Elli Poluhas Dodsbo* není úplně marginální, jak by se mohlo na první pohled zdát. O tom svědčí i skutečnost, že mu byl v internetové databázi Soudu HUDOC přidělen nejvyšší stupeň důležitosti[7] a že rozsudek je k dispozici v obou jednacích jazycích Soudu, což, jak známo, není u rozsudků senátu samozřejmostí. A kdyby se podařilo těsné menšině soudců prosadit svoje stanovisko, že zásah švédských orgánů nesledoval žádný z legitimních cílů uvedených v druhém odstavci čl. 8 Úmluvy, vstoupil by rozsudek nepochybně do většiny učebnic. Soud se totiž pozastavuje nad čtvrtým bodem testu přípustnosti zásahu do práv zaručených Úmluvou,[8] tj. nad otázkou, zda-li sleduje zásah do práv stěžovatele

[1] Vedle již „klasických" případů z východního Turecka lze odkázat rovněž na – i v České republice medializovanou – kauzu zmizení ukrajinského novináře Georgie Gongadzeho (Gongadze proti Ukrajině, rozsudek ze dne 8. 11 2005, stížnost č. 34056/02).

[2] Ke kolizi lidských práv a svobod v judikatuře Soudu srov. např. Brems, E: Conflicting Human Rights: An Exploration in the Context of the Right to a Fair Trial in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Human Rights Quarterly 27 (2005) 294 – 326; a v rozhodovací činnosti Ústavního soudu ČR pak Holländer, P: Ústavněprávní argumentace: ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu, Praha, Linde, 2003, str. 22 – 23, včetně judikatury tam uvedené, popř. nověji nález z 15. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/03, nález z 16. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 353/04 či nález Pl. ÚS 42/04 z 6. 6. 2006.

[3] Srov. např. Francioni, F. – Scovazzi, T. (eds.): Biotechnology And International Law, Hart Publishing, Oxford, 2006.

[4] Srov. např. Evans proti Spojenému království, rozsudek ze dne 7. 3. 2006, stížnost č. 6339/05 (viz Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva, č. 2/2006), týkající se asistované reprodukce (rozsudek v této věci ale není konečný, neboť tento případ byl dne 19. 7. 2006 postoupen velkému senátu).

[5] Srov. např. Vo proti Francii, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 2004, stížnost č. 53924/00 (viz Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva, č. 4/2004), týkající se práva na život nenarozeného dítěte.

[6] Rozsudek ze dne 13. 7. 2006, stížnost č. 58757/00 (viz překlad v tomto čísle).

[7] Který je vyhrazen rozsudkům, jež představují významný přínos k rozvoji, vyjasnění či změně judikatury Soudu. K přidělování stupňů důležitosti rozsudkům Soudu srov. blíže European Court of Human Rights Portal: HUDOC User Guide, str. 9 (dostupný na http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/default.htm).

[8] Jenž je společný čl. 8 – 11 Úmluvy (viz níže). Srov. např. Greer, S.: The Exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights, Strasbourg, 1997.

JUDr. Radka Chlebcová, doktorandka na katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

Veřejná listina a její použití v mezinárodním a evropském právu

Část III.

Vykonatelnost veřejné listiny

RADKA CHLEBCOVÁ

Veřejné listiny jsou vzhledem ke svému původu, popřípadě z moci zákona, nadány veřejnou vírou co do pravosti a správnosti svého obsahu. Jestliže veřejná listina potvrzuje nárok oprávněného proti osobě povinné, umožňuje do těchto listin vložená veřejná víra postavení veřejných listin, které je obdobné postavení soudních rozhodnutí, mimo jiné i výkon nároku veřejnou listinou potvrzeného.

Poslední část článku věnovaného veřejné listině bude zaměřena na specifickou vlastnost veřejné listiny – její vykonatelnost. Vzhledem ke složitosti celé problematiky a především vzhledem k četným dílčím problémům tohoto tématu, které by si zasloužily vlastní pojednání, by měl tento článek poskytnout základní přehled problematiky vykonatelnosti veřejné listiny na národní, evropské i mezinárodní úrovni. Protože nařízení Evropského společenství, do jejichž rozsahu spadá i vykonatelnost veřejných listin,[1] neobsahují vlastní definici veřejné listiny, ale odvolávají se v tomto ohledu na národní úpravu členských států, bude nejdříve přiblížen pojem vykonatelnosti a vykonatelných veřejných listin v dosahu českého právního řádu. Následovat bude představení této problematiky v nařízeních Evropského společenství.

1. Veřejná listina jako exekuční titul

Na úvod je nutné připomenout, že soudní rozhodnutí nejsou ničím jiným než veřejnými listinami. Naplňují definici veřejné listiny ve všech jejích bodech a daly by se dokonce označit za veřejné listiny „nejvyšší". Ostatní listiny, které jsou nadány veřejnou vírou obdobně jako soudní rozhodnutí, mají často jen některé vlastnosti rozhodnutí. Ačkoli zacházení se soudními rozhodnutími a veřejnými listinami vykazuje mnohé paralely, přesto se částečně odlišuje. V následujícím textu proto bude rozlišováno mezi veřejnými listinami a jejich zvláštní kategorií – soudními rozhodnutími.

V souladu s ustanoveními o. s. ř. jsou v první řadě vykonatelná rozhodnutí soudu, která ukládají povinnému splnění určité povinnosti. Rozsudek se stává vykonatelný, jakmile uplyne lhůta k plnění.[2] U usnesení běží lhůta k plnění od jeho doručení. Jejím uplynutím je usnesení vykonatelné. Je-li však usnesení podle zákona nebo podle rozhodnutí soudu vykonatelné až po právní moci, běží lhůta k plnění až od právní moci usnesení (§ 171 o. s. ř.).[3]

Ustanovení o výkonu rozhodnutí se dle § 274 o. s. ř. použijí i na celou další skupinu listin (exekučních titulů).[4] Jedná se například o notářské a exekutorské zápisy se svolením k vykonatelnosti, vykonatelná rozhodnutí orgánů veřejné správy včetně platebních výměrů, výkazů nedoplatků ve věcech daní a poplatků a jiných rozhodnutí, jakož i vykonatelných smírů, vykonatelných rozhodnutí a výkazů nedoplatků ve věcech nemocenského pojištění a sociálního zabezpečení atd.

Ve všech těchto případech je exekuční titul veřejnou listinou. Vykonatelnost je jednou ze specifických vlastností veřejné listiny. Spočívá v možnosti přímého vynucení listinou uložené povinnosti státní mocí nebo pod její kontrolou. Ne každá veřejná listina však potvrzuje nárok jedné osoby proti druhé. Potenciál být vykonatelná má jen veřejná listina splňující materiální a formální náležitosti.

Nezbytnou materiální náležitostí pro vykonatelnost veřejné listiny je, aby práva a jim odpovídající povinnosti byly ve vykonávané listině určeny jasným a nepochybným způsobem. Listina musí vždy obsahovat přesnou individualizaci oprávněného a povinného, přesné vymezení práv a povinností k plnění, jakož i přesný rozsah a obsah plnění. Nesplňuje-li obsahové požadavky, nemůže být pokládána za způsobilý exekuční titul. Jednotlivé zákony mohou stanovovat i další specifické obsahové náležitosti, jako je tomu například u notářského zápisu či exekutorského zápisu[5] se svolením k vykonatelnosti. Například notářský zápis musí obsahovat dohodu osoby oprávněné ze závazkového vztahu s osobou ze závazkového právního vztahu povinnou, v níž jsou přesně individualizovány oprávněná a povinná osoba a vyznačeny právní důvod plnění, předmět plnění (přesný rozsah a obsah plnění) a doba plnění (přesně a určitě určená doba, do které se povinná osoba zavazuje předmět plnění poskytnout oprávněné osobě). Tento zápis musí dále obsahovat svolení povinné osoby k vykonatelnosti.

Pokud jde o formální náležitosti vykonatelnosti, je potřeba vyjít z požadavků jednotlivých zákonů kladených na formální stránku příslušné veřejné listiny. V případě sepisování notářských zápisů o právních úkonech jsou formální náležitosti vymezeny v § 63 notářského řádu.[6] Obdobné ustanovení se nachází i v § 79 exekutorského řádu či § 67 an. správního řádu.

Zatímco u rozhodnutí soudu a správních orgánů je řádné doručení podmínkou *sine qua non* pro nabytí právní moci a následně i pro vykonatelnost, nebude tato okolnost pro posouzení vykonatelnosti veřejných listi, např. notářských či exekutorských zápisů se svolením k vykonatelnosti, směrodatná. Jedná se o dohodu strany oprávněné a povinné, která se stává účinnou, a tedy vykonatelnou již v okamžiku nesplnění povinnosti jednoho z účastníků dohody.

2. Výkon veřejné listiny mimo stát jejího původu

Jelikož je veřejná listina nadána veřejnou vírou určitého státu, je bez dalšího vykonatelná pouze na území tohoto státu. Mají-li být české veřejné listiny použity (vykonány) v cizině, nebo má-li být v České republice vykonána cizí veřejná listina, je ve většině případů nutné absolvovat složitou proceduru uznání a výkonu. Stejně jako v případě ověřování veřejných listin je i úprava této problematiky obsažena ve třech různých typech právních pramenů: v právu národním, mezinárodním a právu Evropského společenství. Úpravy dle národních norem se použije jen tehdy, nestanoví-li mezinárodní smlouva či právo Evropských společenství něco jiného. Nikdy však nesmíme zapomenout, že jak postup dle norem mezinárodního práva soukromého, tak postup dle mezinárodních smluv je podmíněn také rozsahem působnosti příslušných předpisů. Proto budou vykonatelné především veřejné listiny týkající se věcí občanských, obchodních, popřípadě rodinných a pracovních, a nikoli veřejné listiny správní.

2.1 Postup dle zákona o mezinárodním právu soukromém

Zákonná úprava obsažená v zákoně o mezinárodním právu soukromém se použije jen tam, kde uznání a výkon veřejných listin není upraven mezinárodní smlouvou. Postup dle tohoto zákona se liší, pokud jde o věci rodinné a ostatní.

V souladu s § 63 an. zákona o mezinárodním právu soukromém mají rozhodnutí justičních orgánů cizího státu ve věcech uvedených v § 1 (občanskoprávní a obchodní vztahy s mezinárodním prvkem), stejně jako cizí soudní smíry a cizí notářské listiny v těchto věcech (dále jen „cizí rozhodnutí") v České republice účinnost, jestliže nabyla podle potvrzení příslušného cizího orgánu právní moc a byla-li uznána českými orgány. Následující ustanovení specifikují okolnosti, za nichž nelze cizí rozhodnutí (veřejné listiny) uznat ani vykonat. Uznání cizího rozhodnutí v majetkových věcech se nevyslovuje zvláštním výrokem. Cizí rozhodnutí je v souladu s § 65 zákona o mezinárodním právu soukromém uznáno tím, že k němu český orgán přihlédne, jako by šlo o rozhodnutí českého orgánu.

Z tohoto postupu však platí výjimka pro pravomocná soudní rozhodnutí a veřejné listiny ve věcech manželských a ve věcech určení otcovství. Tato se v ČR v souladu s § 68 zákona o mezinárodním právu soukromém uznávají jen na základě zvláštního rozhodnutí vydaného Nejvyšším soudem.

Po neformálním uznání rozhodnutí je dle § 66 zákona o mezinárodním právu soukromém možno přistoupit k výkonu rozhodnutí (veřejné listiny). Výkon musí být soudem nařízen a vždy odůvodněn. Celý postup dle zákona o mezinárodním právu soukromém se skládá ze dvou kroků:

1. uznání rozhodnutí (u majetkových věcí přihlédnutím),
2. nařízení výkonu.

---

[1] Např. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 z 22. prosince 2000, Nařízení (ES) č. 805/2004 Evropského parlamentu a Rady z 21. dubna 2004, Nařízení Rady 2201/2003 ES z 27. listopadu 2003.

[2] Neurčí-li soud jinak, je dle § 160 o. s. ř. nutno uloženou povinnost splnit do tří dnů od právní moci rozsudku nebo, jde-li o vyklizení bytu, do patnácti dnů od právní moci rozsudku, tedy od okamžiku, kdy rozsudek již nelze napadnout odvoláním (§ 159 o. s. ř.).

[3] Dle § 167 odst. 2 se na usnesení použijí ustanovení o rozsudku – tedy je-li proti usnesení přípustný opravný prostředek, je vykonatelné po 15 dnech od doručení.

[4] Kurka, V.: Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce. ASPI, Praha 2005, str. 3 an.

[5] § 78 zákona č. 120/2001 Sb., exekutorského řádu.

[6] Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád. Notářský zápis musí (formálně) obsahovat:
a) místo, den, měsíc a rok úkonu,
b) jméno a příjmení notáře a jeho sídlo,
c) jméno, příjmení, bydliště a rodné číslo, není-li, datum narození účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočníků,
d) prohlášení účastníků, že jsou způsobilí k právním úkonům,
e) údaj, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočníků,
f) obsah úkonu,
g) údaj o tom, že byl zápis po přečtení účastníky schválen,
h) podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočníků,
i) otisk úředního razítka notáře a jeho podpis.

2.2 Bilaterální smlouvy

Většina bilaterálních smluv o právní pomoci nechala problematiku uznání a výkonu veřejných listin nepovšimnutu. Výjimkou je smlouva o právní pomoci uzavřená s Francií, která v části V. upravuje nejen uznání a výkon soudních rozhodnutí, ale i tzv. autentických (veřejných) listin, a dále smlouva o právní pomoci uzavřená s Uzbekistánem, která v čl. 50 umožňuje uznání a výkon rozhodnutí justičních orgánů v občanských věcech, včetně soudem schválených smírů v těchto věcech a notářských listin v občanských věcech.

2.3 Evropské společenství

Nejdále při úpravě zkoumané problematiky bezesporu zašlo Evropské společenství. V souvislosti s budováním prostoru svobody, bezpečnosti a práva byly vydány mezinárodní úmluvy a posléze nařízení ES detailně regulující uznání a výkon soudních rozhodnutí a veřejných listin pocházejících ze smluvních států Společenství. Vývoj v této oblasti začal již v roce 1968 přijetím tzv. Bruselské úmluvy, která zavedla mezi členskými státy Společenství značně liberální režim ohledně uznání a vykonatelnosti rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (s vyloučením věcí statusových). Úspěchy Bruselské úmluvy se promítly koncem 80. let minulého století v přijetí Luganské úmluvy upravující obdobně jako Bruselská úmluva otázky uznání a výkonu ve vztahu členských států Společenství a států Evropského sdružení volného obchodu.[7] Bruselská úmluva byla od 1. 3. 2002 s jistými změnami převzata do nařízení ES. Pouze ve vztahu k Dánsku, na které se nařízení nevztahuje, se i nadále uplatňuje původní Bruselská úmluva. V dnešní době je problematika uznání a výkonu upravena následujícími nařízeními:

- Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 z 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (dále jen „Brusel I"),
- Nařízení (ES) č. 805/2004 Evropského parlamentu a Rady z 21. dubna 2004 zakládající Evropský exekuční titul pro nesporné nároky (dále jen „EET"),
- Nařízení Rady 2201/2003 ES z 27. listopadu 2003 týkající se soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, kterým se ruší Nařízení (ES) č. 1347/2000.

Pro otázku vykonatelnosti je podstatné, že se musí jednat o veřejnou listinu pocházející z některého členského státu Evropského společenství, která má být použita v jiném členském státu Evropského společenství a která byla vydána po dni použitelnosti daných nařízení, tedy v ČR po 1. 5. 2004 u nařízení Rady č. 44/2001 ES 21. 1. 2005 u nařízení Rady a EP č. 805/2004 ES a 1. 3. 2005 u nařízení Rady č. 2201/2003 ES.

A) Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 (Brusel I)

Nařízení Brusel I je nástupcem Bruselské úmluvy o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968. Vztahuje se na soudní rozhodnutí, veřejné listiny a soudní smíry, které spadají do jeho teritoriálního, časového a věcného rozsahu.

- Teritoriální: Všechny členské státy EU s výjimkou Dánska. Nařízení se dále nevztahuje ani na veřejné listiny pocházející z EHP a zámořských území.[8]
- Časový: Musí být vydány po dni, kdy se nařízení pro členské státy stalo účinné, tedy po 1. 1. 2007 v případě Rumunska a Bulharska, po 1. 5. 2004 u států, jež přistoupily k tomuto datu, a po 1. 3. 2002 u starých členských států (časový rozsah působnosti).[9]
- Věcný: Dle čl. 1 nařízení – věci občanské a obchodní. Druhý odstavec čl. 1 nařízení stanovuje oblasti, v nichž se nařízení nepoužije (otázky osobního stavu, způsobilosti k právům a právním úkonům, majetkové vztahy mezi manžely a dědění, včetně dědění ze závěti; konkursy, vyrovnání a podobná řízení; sociální zabezpečení; rozhodčí řízení). Nařízení se dále nepoužije na veřejné listiny vydané ve věcech daňových celních a správních.

Veřejná listina ve smyslu nařízení Brusel I

O veřejných listinách pojednává čl. 57 nařízení. Nařízení nepoužívá autonomní pojem veřejné listiny. Je autonomní záležitostí členských států rozhodnout o tom, které listině přiznají veřejný charakter. Nařízení stanoví pouze požadavky, za jejichž naplnění je možné veřejnou listinu jednoho členského státu vykonat na území jiného členského státu: listina musí být vydaná ve věcech občanských či obchodních. Vystavena nebo registrována musí být oprávněným orgánem členského, a to po datu účinnosti nařízení pro tento stát. Veřejná listina musí splňovat podmínky kladené na veřejnou listinu ve státě jejího původu a musí zde být vykonatelná. Za veřejné listiny ve smyslu čl. 57 odstavce 1 tohoto nařízení se rovněž pokládají dohody o placení výživného, uzavřené před správními orgány nebo jimi ověřené.

Protože členský stát, na jehož území má být cizí veřejná listina vykonána, musí mít jistotu ohledně původu listiny, požaduje nařízení, aby byla veřejná listina opatřena osvědčením. Tato povinnost vyplývá nepřímo z odst. 4 čl. 57 nařízení: „Oddíl 3 kapitoly III se použije přiměřeně. Příslušný orgán členského státu, ve kterém byla veřejná listina vypracována, vydá na návrh kterékoli zúčastněné strany osvědčení s použitím standardního formuláře uvedeného v příloze VI tohoto nařízení." První věta tohoto ustanovení odkazuje na přiměřené použití čl. 53 a násl. Na jejich základě musí strana, která žádá o uznání rozhodnutí (veřejné listiny) nebo o prohlášení vykonatelnosti, předložit jedno vyhotovení rozhodnutí (veřejné listiny), které splňuje podmínky nezbytné pro uznání jeho pravosti a dále jeho osvědčení – dle dikce čl. 57 odst. 4 na formuláři v Příloze VI.

Osvědčení vydá na návrh kterékoli zúčastněné strany příslušný orgán členského státu, ve kterém byla veřejná listina vystavena. Tento orgán by měl opatřit veřejnou listinu osvědčením[10] pravosti (autentičnosti) vztahujícím se nejen na pravost podpisu osoby, která danou listinu vystavila, ale také na správnost obsahu listiny.[11] Dá se předpokládat, že tento orgán potvrdí také vykonatelnost listiny. Osvědčení pravosti se vydává na standardním formuláři, tedy podobně jako u Haagské úmluvy o apostilaci. Na rozdíl od Haagské úmluvy je však rozsah osvědčení podstatně širší, neboť zahrnuje i správnost obsahu veřejné listiny. Osvědčení ani jiné doklady není nutné legalizovat či jinak formálně ověřovat (čl. 56). Soud nebo jiný příslušný orgán jsou však oprávněni požadovat překlady předkládaných dokumentů.

Za veřejnou listinu ve smyslu nařízení Brusel I se tedy považuje listina, která:

- spadá do rozsahu nařízení Brusel I,
- splňuje podmínky kladené na veřejnou listinu ve státě svého původu,
- je opatřena potřebným osvědčením ověřujícím její autenticitu a správnost,
- je vykonatelná ve státě svého původu,
- za veřejné listiny ve smyslu čl. 57 odstavce 1 tohoto nařízení se rovněž pokládají dohody o placení výživného, uzavřené před správními orgány nebo jimi ověřené.

Dle českého práva by v úvahu přicházely notářské a exekutorské zápisy se svolením k vykonatelnosti. Nespadá-li listina do rozsahu působnosti nařízení, bude nutné postupovat podle mezinárodních smluv nebo obecné úpravy obsažené v zákoně o mezinárodním právu soukromém.

Právní moc listiny není pro použití nařízení rozhodující. Klíčovou úlohu hraje otázka vykonatelnosti takové listiny a původ listiny, jenž je prokazován předepsaným osvědčením. Pouhá skutečnost, že je listina ve státě svého původu vykonatelná, není pro použití čl. 57 nařízení dostačující. Pokud by listina sice byla vykonatelná ve státě svého vystavení, ale původem by se jednalo o soukromou listinu, nebylo by možné využít postupu dle nařízení Brusel I. V souladu s judikaturou ESD je pojem „vystavena" použitý v čl. 57 odst. 1 nařízení nutno chápat jako „sepsána příslušným orgánem při výkonu jeho veřejné funkce a tímto nadána veřejnou vírou". Jen takové listiny jsou hodny toho, aby byly postaveny na roveň soudním rozhodnutím.[12]

Vykonatelnost veřejné listiny dle nařízení Brusel I

Splňuje-li listina uvedené požadavky, je možno požádat o prohlášení její vykonatelnosti. Pro národní právní úpravy je typická paralelita úpravy zacházení s veřejnou listinou a s rozsudkem. Při pohledu do Bruselského nařízení se na první pohled zdá, že zde byl zvolen odlišný postup. Koncepce uznání a výkonu **soudních rozhodnutí** byla zavedena již Bruselskou úmluvou. Na rozdíl od postupu dle zákona o mezinárodním právu soukromém je složitější, neboť se sestává se ze 3 kroků:

1. Uznání (čl. 32 až 37)
2. Prohlášení vykonatelnosti (čl. 38 až 52)
3. Výkon rozhodnutí (dle národní normy)

K uznání soudního rozhodnutí dochází v souladu s čl. 33 nařízení běžně bez zvláštního řízení. V případě sporu se zainteresovaný účastník může dovolávat výslovného stanovení uznání rozhodnutí. Následující ustanovení (čl. 34 až 37) specifikují okolnosti uznání, především důvody, pro odmítnutí uznání soudního rozhodnutí. První část třetího oddílu nařízení (uznání) se však v případě veřejných listin neaplikuje, neboť čl. 57 odkazuje až na použití čl. 38 a následujících (prohlášení vykonatelnosti). Postup při výkonu **veřejných listin** je následující:

1. Prohlášení vykonatelnosti
2. Výkon veřejné listiny

Nicméně v případech, kdy strana u soudního rozhodnutí nepožádá dle čl. 33 odst. 2 o výslovné stanovení toho, že soudní rozhodnutí musí být uznáno, bude faktický postup při „uznání" a výkonu veřejné listiny i soudního rozhodnutí identický. K oběma se neformálně přihlédne a následně, jsou-li opatřeny předepsanými ověřeními (Příloha V a VI), prohlásí se na návrh oprávněné osoby okamžitě jejich vykonatelnost. Osoba povinná nemůže v této fázi vznášet žádné připomínky. Bránit se může teprve v další fázi tím, že podá dle čl. 43 nařízení odvolání proti rozhodnutí o návrhu na prohlášení veřejné listiny za vykonatelnou (čl. 57 odst. 1). Zatímco pro zamítnutí nebo zru-

[7] V roce 1988 patřily do Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) Finsko, Island, Rakousko, Norsko, Švédsko a Švýcarsko. Dnes je tato úmluva v důsledku přistoupení států ESVO ke Společenství nadále relevantní jen pro Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko.

[8] Pro postavení EHP a zámořských území srov. Tichý, L. a kol.: Evropské právo. 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2006, str. 407.

[9] Nařízení se vztahuje na veřejné listiny vydané po jeho vstupu v platnost. U soudních rozhodnutí je rozhodující datum zahájení řízení. Bylo-li nalézací řízení zahájeno dříve, než nařízení vstoupilo v platnost, je nutné posoudit, zda v řízení byla dodržena jurisdikční pravidla kapitoly II. nařízení. Rozhodnutí však musí být vždy vydáno po vstupu nařízení v platnost. Srov. Kasíková, M.: EET – nová fáze komunitární úpravy exekucí. Právní zpravodaj, leden 2006, str. 7 an.

[10] Schlosserova zpráva, Titel. IV.

[11] Rozehnalová, N.: Evropský justiční prostor. Masarykova univerzita, Brno 2005, str. 335.

[12] Rozsudek ESD ze dne 2. 2. 1999, sp. zn. C- 260/97 Unibank A/S.

šení prohlášení vykonatelnosti u soudních rozhodnutí může soud využít několik důvodů,[13] má v případě veřejné listiny jen jediný: výkon veřejné listiny by byl zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž byl návrh podán. Nebude-li vznesen opravný prostředek, je možné přistoupit k výkonu veřejné listiny, jenž proběhne dle právních norem státu výkonu.[14]

Mezi postupem při výkonu veřejné listiny a soudního rozhodnutí existují tedy 2 rozdíly: 1) nemožnosti vést samostatné řízení o uznání veřejné listiny a 2) jeden jediný důvod pro zamítnutí nebo zrušení prohlášení vykonatelnosti.

B) Nařízení (ES) č. 805/2004 (EET)

Tímto nařízením byl zaveden tzv. evropský exekuční titul pro nesporné nároky. Soudní rozhodnutí, úřední listiny a soudní smíry, které spadají do rozsahu působnosti nařízení a které byly ve státě původu potvrzeny jako evropský exekuční titul, jsou na rozdíl od postupu dle nařízení Brusel I vykonatelné bez jakýchkoli dalších formalit, tedy bez nutnosti absolvovat řízení o uznání a o prohlášení vykonatelnosti.

EET je možno aplikovat, pokud byl exekuční titul (soudní rozhodnutí, úřední listina, soudní smír) vydaný po 21. 1. 2005. Teritoriální rozsah působnosti je shodný jako u nařízení Brusel I. Stejný je i obecný věcný rozsah působnosti. EET se však vztahuje pouze exekuční tituly potvrzující nesporné nároky, tedy pouze na výseč exekučních titulů spadajících do rozsahu Bruselského nařízení.

Pojem „nesporné nároky" by měl zahrnovat všechny situace, v nichž dlužník prokazatelně nepopírá existenci ani výši peněžitého nároku a v nichž má věřitel proti dlužníkovi buď soudní rozhodnutí, nebo vykonatelný dokument, jenž vyžaduje výslovný souhlas dlužníka, ať už se jedná o soudní smír, nebo úřední listinu.

Úřední listina ve smyslu EET

V souladu s definicí v čl. 4 odst. 3 je „úřední listinou" ve smyslu tohoto nařízení:

a) dokument, který byl formálně vyhotoven nebo registrován jako úřední listina a jehož ověření
   - souvisí s podpisem a obsahem listiny a
   - provedl je orgán veřejné moci či jiný orgán zmocněný pro tento účel členským státem původu, nebo
b) ujednání o vyživovací povinnosti uzavřené se správními orgány nebo jimi ověřené.

Je nutné podotknout, že pojem „úřední listina" dle EET je shodný s pojem „veřejná listina" dle nařízení Brusel I. Opětovně se jedná o listinu, která spadá do rozsahu EET (shodný s rozsahem Brusel I), byla vydaná ve věcech občanských a obchodních oprávněným orgánem členského po datu účinnosti nařízení pro tento stát, splňuje podmínky kladené na veřejnou listinu ve státě jejího původu, je opatřena potřebným osvědčením ověřujícím její autenticitu, je vykonatelná ve státě svého původu. Jen použitý název je bohužel jiný. Zatímco v ostatních jazycích se používá shodné označení jak v EET, tak i v nařízení Brusel I,[15] české znění nekoncepčně používá dvě odlišná.[16]

Vykonatelnost „úřední listiny" dle EET

Jestliže se úřední (veřejná) listina týká nesporného nároku ve smyslu čl. 4 odst. 2 a je v jednom členském státě vykonatelná, může být v souladu s čl. 23 odst. 1 EET na žádost oprávněné osoby potvrzena jako EET. Pro potvrzení veřejné listiny jako EET musí být splněny jen dvě podmínky: 1) vykonatelnost ve státě původu a 2) nespornost nároku. Protože čl. 25 odst. 3 EET odkazuje toliko na přiměřené použití částí kapitoly II., a nikoli již kapitoly III. (minimální procesní normy), dá se dovodit, že na rozdíl od soudních rozhodnutí není v řízení vedoucímu k vydání listiny dodržení těchto norem potřeba.

Potvrzení vydá určený orgán státu původu na formuláři uvedeném v Příloze č. III., a to v jazyce, v němž je vyhotovena veřejná listina. Nesmíme se zde nechat zmást evidentně chybným překladem čl. 25 odst. 1), jenž nepožaduje, aby „potvrzení vydal určený orgán státu původu", ale naopak, aby „listina byla na žádost orgánu určeného členským státem původu potvrzena". Z jiných jazykových znění totiž tento překlad nevyplývá.

Dle čl. 25 odst. 2 EET se úřední (veřejná) listina, která byla potvrzena jako evropský exekuční titul v členském státě původu, vykoná v ostatních členských státech, aniž je zapotřebí prohlášení o vykonatelnosti a aniž je možné proti jeho vykonatelnosti podat odpor. Jak je patrné, odstraňuje EET složitý postup zavedený nařízením Brusel I. U exekučních titulů potvrzujících nesporné nároky je zrušeno řízení o prohlášení vykonatelnosti a přistupuje se přímo k výkonu. Výkon probíhá na základě právních norem státu, kde je o výkon žádáno.

Na rozdíl od výkonu soudních rozhodnutí jej není možné zamítnout z důvodu neslučitelnosti s dřívější veřejnou listinou (čl. 21 odst. 1 EET se zde neaplikuje). V úvahu přichází jen zastavení nebo omezení výkonu nároku stanoveného veřejnou listinou, pokud povinný napadl veřejnou listinu potvrzenou jako evropský exekuční titul nebo požádal o opravu nebo zrušení potvrzení evropského nařízení výkonu v souladu s článkem 10 EET (čl. 23 EET).

Exekuční soud nemůže při nařízení výkonu přezkoumávat, zda skutečně nastaly předpoklady pro potvrzení veřejné listiny jako EET. K revizím slouží jen možnost povinného podat orgánu, který potvrzení vystavil, žádost o opravu či zrušení potvrzení EET. Tato žádost by následně mohla vést ve státě výkonu k zastavení nebo omezení výkonu veřejné listiny.[17]

C) Nařízení Rady 2201/2003 ES

Nařízení Rady 2201/2003 ES týkající se soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti pojednává o veřejných listinách v čl. 46. V souladu s ním jsou veřejné listiny, které spadají do rozsahu nařízení a které byly přijaty a jsou vykonatelné v jednom členském státě, uznávány a prohlašovány za vykonatelné za stejných podmínek jako soudní rozhodnutí. Toto nařízení obsahuje obdobnou koncepci uznání a výkonu veřejné listiny jako nařízení Brusel I. Na rozdíl od nařízení Brusel I zde však schází omezení, které by u veřejných listin znemožňovalo aplikovat ustanovení o uznání soudních rozhodnutí. Proto by se strana mohla domáhat samostatného řízení o uznání veřejné listiny dle čl. 21 odst. 3 nařízení, což vyplývá i z výslovné dikce čl. 46: „Jsou uznávány a prohlašovány za vykonatelné za stejných podmínek jako rozhodnutí." Omezeny nebyly ani důvody pro neuznání veřejné listiny.

3. Shrnutí

Veřejná listina, která potvrzuje nárok oprávněného vůči povinnému a která splňuje i další materiální a formální předpoklady, má postavení obdobné soudním rozhodnutím. Veřejnou listinou potvrzený nárok může být vykonán, a to i mimo stát původu listiny. Za tímto účelem musí být listina ve státě původu opatřena potřebným osvědčením své autenticity, popřípadě i správnosti obsahu. Pochází-li veřejná listina ze státu ES a má-li být použita v jiném státu ES, bude se při uznání a výkonu postupovat dle nařízení ES. Postup dle Bruselského nařízení je ve srovnání s postupem dle zákona o mezinárodním právu soukromém složitější, neboť požaduje i zvláštní prohlášení vykonatelnosti učiněné soudem ve státě výkonu. Pokud je však nárok nesporným, může oprávněná osoba postupovat dle EET a u vykonatelné listiny opatřené osvědčením bez dalších formalit požádat o výkon. Nejedná-li se o „vnitrospolečenskou" situaci nebo nespadá-li veřejná listina do rozsahu nařízení ES, a není-li otázka uznání a výkonu pojata do bilatelárních smluv, bude nutno postupovat v souladu s národní úpravou.

[13] Srov. čl. 34 a 35 nařízení.

[14] Protože je postup dle komunitární normy ve srovnání s postupem dle zákona o mezinárodním právu soukromém složitější, pokusila se novela tohoto zákona provedená zákonem č. 361/2004 Sb. o jeho zjednodušení. Zavádí možnost dvojího procesního postupu: oprávněný může požádat o prohlášení vykonatelnosti a nařízení výkonu v jediném řízení nebo může podat dva samostatné návrhy.

[15] Např. öffentliche Urkunde, authentic instrument.

[16] Srov. Jindřich, M.: Úřední listina jako EET a notářský zápis jako titul pro výkon rozhodnutí. Právní zpravodaj, leden 2006, str. 7 an.

[17] Kasíková, M.: EET – nová fáze komunitární úpravy exekucí. Právní zpravodaj, leden 2006, str. 7 an.

Regulace a soutěž

JOSEF BEJČEK

Prof. JUDr. Josef Bejček, vedoucí katedry obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, advokát v AK Císař, Češka, Smutný a spol.

1. Úvodem

Regulace, deregulace a autoregulace jsou slova módní; frekvence jejich používání není však způsobena jen nebo především tím, že jde o slova módní, ale naopak, je reakcí na to, že se jejich pomocí již dlouhou dobu řeší volba nástrojů přístupu k ekonomice; evropský hospodářský prostor se nezřídka prohlašuje za přeregulovaný a volá se jen po jakési rozumné míře regulací.[1] Módní může být bezduché používání frekventovaných slov jakožto hesel, která jsou „in", byť třeba bez jasného obsahu. Poctivá (nebo alespoň snaživá) reflexe neurčitých pojmů, které mají tu smůlu, že se staly „módními", je prostředkem k jejich demýtizaci a návratem k hledání jejich skutečného věcného obsahu – to vlastně vede k tomu, že slova přestávají být „módními" hesly a ikonami v onom pokleslém mediálním smyslu, ale navrací se jim jejich původní význam jako nástrojům skutečné odborné komunikace a poznání.

2. Pletivo regulace, deregulace a autoregulace

Rudolfu Jheringovi se připisuje hluboký postřeh o podstatě regulace a autoregulace, podle něhož má

[1] Srov. Sadil, J.: O smysluplné regulaci. Hospodářské noviny z 5. července 2006, str. 15.